

98

ՊԵՏՐՈՍ ԵՒ ՍԵԼԻՄԱՅ

ԿԱՄ

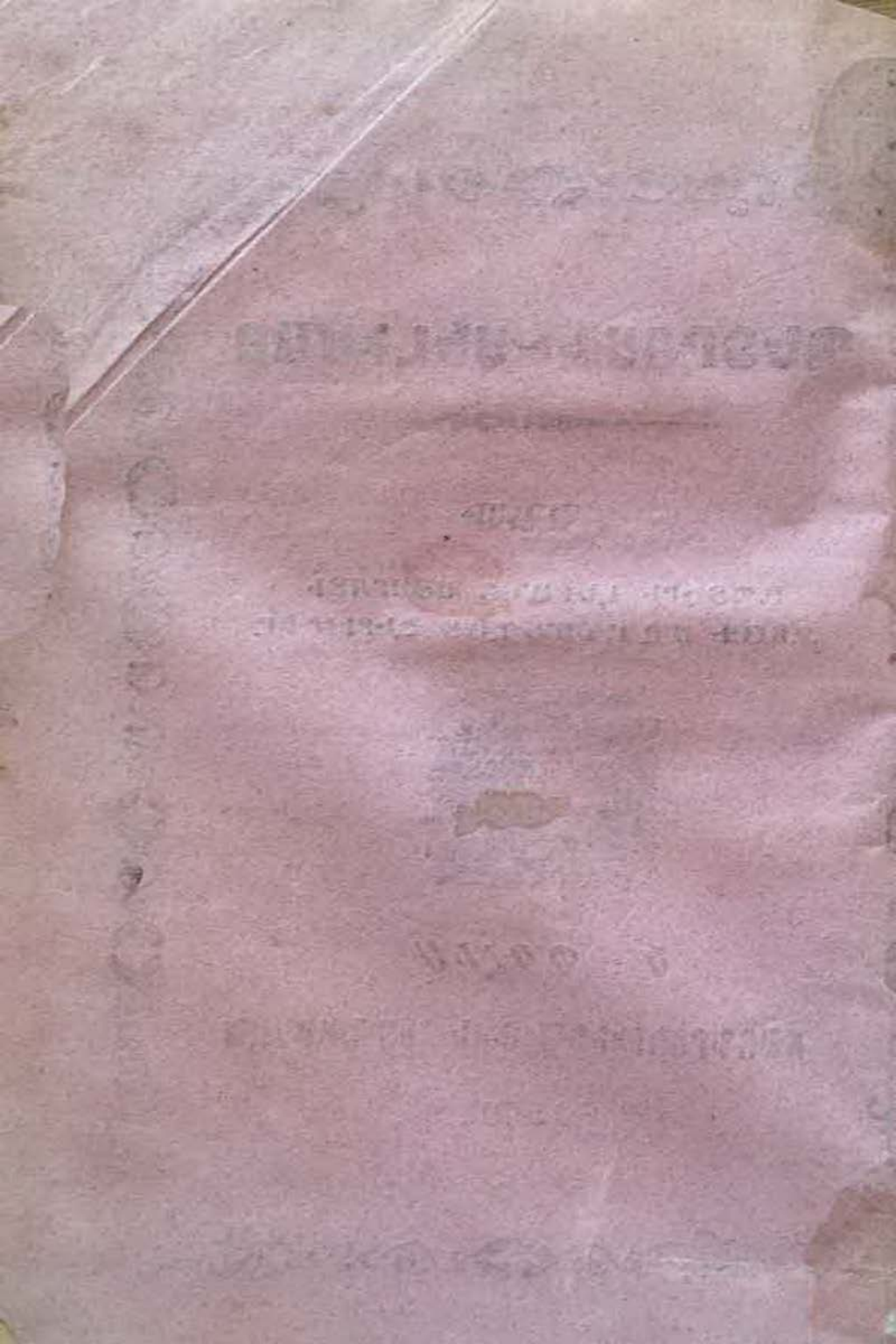
ԱՊՏԷՐԻ ԼԵՐԱՆՑ ՍՏՈՐՈՏԻ
ԶՈՅԳ ԾԸ ԱՆՄԵՂԱՑ ՉԻՐԻՄՔԸ

Կ • ՊՉԼԻՍ

ՏԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

1869

ՊԵՏՐՈՍ ԵՒ ՍԵԼԻՍԱՅ

ՎԵՄ

ԱՊՏԻՐԻ ԼԵՐԱՆՑ ՍՏՈՐՈՏԻ ԶՈՅԳ ԾԸ
ԱՆՄԵՂԱՑ ՇԻՐԻՄԻՔԸ

9588
—:—
ԱՇԽԱՑԱՍԻՐԵԱՅ

ՏԻՐԱՆ • Գ • ՓԸՓԸԶԵԱՆ Դ

Կ • ՊՕՂԻՍ

ՏԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

1869

OFFICE OF THE SECRETARY OF THE ARMY

1933

UNITED STATES DEPARTMENT OF THE ARMY
OFFICE OF THE SECRETARY

WASHINGTON, D. C.

OFFICE OF THE SECRETARY

1933

UNITED STATES DEPARTMENT OF THE ARMY

1933

ՅԱՌԵՑԱԲԱՆՆԵՐ

Ազգային լեզուաւ հրատարակուած ընտիր հեղինակութիւններ և թարգմանութիւններ ըստ բաւականի կարգալով, և անոնցմէ կարողութեանս ներածին չափ գաղափարներ հաւաքելով, բարինախանձէ մը շարժած՝ ուղեցի ներկայ գրքոյկս 'ի լոյս ընծայելով Արգոյ Ազգայնոցս նուիրել: Այլ թէ գիրք մը գրելու կարող երևնալու գիտմամբ, այլ իբրև օրինակ չայ մանկտուոյն, որպէս զի նոքա ալ բարինախանձաւորութենէ յորդորուած, իրենց կարգացած գրքերէն օգուտ քաղել սովբին:

Քանի որ իմ նպատակս իմ կրտսեր եղբարցս բարի օրինակ մը տալ է, կը յուսամ որ բարեսէր հասարակութիւնն ալ գործոյս թերութեանց մասին ներողամիտ ըլլալով իր քաջալերութիւնը չի պիտի զլանայ:

ՏԻՐԱՆ . Գ . ՓԱՓԱԶԵԱՆ

1843

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is illegible due to fading and bleed-through.

1843

ՊԱՏՄՈՒՄ ԵՒ ԱՌԻՔԱՐԱՅ

ԿԱՄ

ԱՊՏԵՐԻ ԼԵՐԱՆՑ ՍՏՈՐՈՏԻ ԶՈՅԳՄԸ ԱՆՄԵՂԱՑ
ՅԻՐԻՄՔԸ

ԳԼՈՒԽ • Ա •

ՍԵՆՔ-ԼՈՒԱԼ ԱՄՊԵՏ

Այն դարերուն մէջ՝ ուր հարուստ և աղքատ
իրենց գերդաստանները թողլով, Հայրենեաց սի-
րով վառուած պատերազմի դաշտը անոր պաշտ-
պանութեանը կ'երթային :

Հայրս՝ որ Սենք-Լուալ կը կոչուէր, ասպետ
մ'էր այն ատեն, և շատ պատերազմներու երթա-
լով փառաւոր յաղթութեամբ կը վերադառնար :

Թէպէտ և ուրիշ ատեն հանդարտ և վեհ ոգւոյ
մը կը ծառայէր, բայց երբ պատերազմի դաշտը եր-
թար անանկ քաջութեամբ և բազկամբկ ակուս-
ները կրճտեցնելով կը խաղար դէպ 'ի թշնամեաց
բանակը, նման այն սովալըլուկ գայլին՝ որ հեռուէն
երբ տեսնէ ոչխարաց հօտը, կուզէ անոնցմով իւր
անյագելի քաղցը յագեցնել :

Եյս վերջի անգամն է եղեր որ հայրս պատե-
րազմի երթալու դիտաւորութիւն ունէր. ես, որ

մօրմէս արդէն երեք տարիի չափ կար որ որք մնացած էի , և քանի մը ընկերներէս Հայրենեաց համար զոհուիլը մեծ փառք մը ըլլալը իմանալովս , ուզեցի ես ալ հօրս հետ երթալ , որ այն ատեն զըրեթէ տասն և եօթը տարեկան կայի :

Առջի անգամ հայրս դժկամակեցաւ իմ այս առաջարկած խնդրոյս , բայց շատ թախանձանօք աղաչեցի որ գոնէ առանց պատերազմի մտնելու հեռուէն ահանատես ըլլամ . վասն զի ընկերներէս լրսած էի պատերազմի ժամանակ հօրս ըրած քաջութիւնները , մանաւանդ ես աչօք չի տեսնելուս համար շատ կը փափաքէի :

Արջապէս հօրս հետ դացինք պատերազմի դաշտը , և ես բլրակի մը վրայ նստած կը զննէի պատերազմը , մանաւանդ հայրս՝ որն որ սայրասուր գեղարդը ձեռքը , և նժոյգ ձիու մը վրայ նստած անանկ կը խաղար դէպ ՚ի թշնամեաց բանակը և բարձրաձայն իւր զօրացը խրատոյս կարգալով զանոնք քաջութեամբ յառաջ կը մղէր , որք արիութեամբ կը պատերազմէին :

Բայց աւա՜ղ , . . . ի՞նչ դժբաղդութիւն , աչքերս մթնցած բլրակէն վար կը գլտորէի , երբ տեսայ իմ սիրելի հայրս ձիուն տակ մնացած էր կուրծքէն զարնուած :

Ալ այնուհետև հօրմէ մօրմէ և ամէն բանէ զուրկս մինակ մնացի երկրիս վրայ :

Ինքզինքս միշտ այսպէս կը մխիթարէի թէ՛ հայ-

Դ . Ս՝ աճառականութեան ձեռք զարկած չեն ,
 և առուտուր չեն գիտեր , դրամը անպատիւ մետաղ
 մը կը համարին , և միշտ փոխանակութեամբ առ-
 ուտուր կընեն :

Ե . Օ՝ արմանալին այն է , որ գոհարեղենները
 և ադամանդները ոտից մատներնուն և քթերնուն
 վրայ կ'անցունեն :

Զ . Եթէ մէկը մեռաւ . իւր ընտանեացը մէ-
 ջէն մեծին « քու մեռելդ արքայութիւն պիտի եր-
 թայ և պէտք է որ դու ալ երթաս » ըսելով , եր-
 կուքն ալ կապելով կայրեն :

Է . Ըստնցմէ աւելի զարհուրելին արջին ոըն-
 գեղջիւրին շատութիւնն է , որք իրենց չ'ընտանե-
 ցող մարդիկը կուտեն :

Ը . Եւ ասոնց նման շատ մը պատճառներով
 ուղեցի որ չի կենամ : Ուստի շուտ մը ծովեզերեայ
 գիւղ մը իջայ որ երթամ դէպ 'ի Չինաստան :

Գիւղին մէջ պանդոկ մը գտայ և գացի քիչ
 մը հանգչելու : Պանդոկին քովը գեղեցիկ ծաղկա-
 զարդ պարտեզ մը կար , որուն մէջ հինգ նաւաս-
 տիներ նստած կը խօսակցէին :

Ընտանեցայ անոնց հետ , և անոնց իմ Չի-
 նաստան անցնելու փափաքելս իմացուցի , որք շատ
 հաւանութիւն տուին և զիս իրենց նաւապետին տա-
 րին որ կարճ հասակաւ մին էր :

Նաւապետը քննեց զիս ուր տեղացի ըլլալս ,
 ինչ պատճառաւ Հայրենիքս թողլով օտար աստ-

ղերու տակ թափառիլ ուզելս : Աս ալ մի առ մի բոլոր գլխէս անցածները պատմեցի :

Ուստի նաւապետը քանի մը մտիթարական խօսքերով քիչ մը ժամանակ իմ թշուառիս ցաւագին սիրար սփոփելէն վերջը , խօստացաւ ինձ տանել զիս Չինաստան :

Նաւապետին շնորհակալ եղայ որ ինձի օգնութեան ձեռք կառկառեց : Արկու օր սպասելէս վերջը ճամբայ ելանք և մեծ յաջողութեամբ հասանք Չինաստանի մէկ նաւահանգիստը :

Դարձեալ նաւապետը զիս իւր սենեակը տարաւ և ինձ տասր ոսկի քիչ մ'ալ ճաշ մաղախի մէջ և գաւազան մը , ու բարի օրեր մաղթելով ճամբեց : Այս երկրիս մէջ բաղդ մը չի գտնելուս համար յոյսս առաջ Աստուծոյ ետքն ալ գաւազանիս յանձնած սկսայ ճանապարհորդել :

ՊԱՆԳՈՄ

Քրկու օր առանց գիւղի կամ քաղաքի հան-
գիպելու շարունակ կերթայի : Գիշերը թռչունի պէս
անտառին մէջ ծառի մը վրայ կանցունէի ժամանա-
կըս : Այրի գազաններէն վախնալով՝ սրտիս խայ-
թը չեր թողուր ինձ քնանալ . և միշտ ծնողացս մա-
հը միտքս գալով, ինձ կը թուէր թէ վայրի գազան-
ներուն ճարակ պիտի ըլլամ :

Կ'աշխատէի որ քիչ մը քնանամ, և երբ մտքս
տանէր՝ յանկարծ ծառերու խշրտոց մը լսելուս պէս
վախով կարթննայի և ծառին ճիւղին կը փաթթուէի

Իսկ ցերեկներն ալ ճամբաս միշտ միօրինակ չէր
տեղ տեղ նեղ և տեղ տեղ լայն, ասդիս անդին
հին ու մեծ ծառեր բարձրացած, որոնք կարծես թէ
կսպառնային իրենց տակը ճգմել անկէ անցնող ճամ-
բորդները :

Արրորդ օրը երբ մաղախը ուսս և գաւազանի
ձեռին կը շարունակէի ճամբորդութիւնս յանկարծ
ինքզինքս գեղեցիկ հովտի մը մէջ տեսայ, ուր շի-
նական երկրագործ մը կաշխատէր :

Մօտեցայ անոր քովը, և խոնարհութեամբ բա-

ընկելս վերջը, քիչ մը նստայ հոն ուր տեղի գիրքը շատ գեղեցիկ էր :

Հովտին շուրջը ահասիա և օպեփին ծառերով ցանկապատ էին . որոնց ճիւղերուն վրայ խումբ խումբ թռչնոց բազմութիւններ կերգէին և իբր թէ ոգևորէին այս գեղեցիկ հովտս :

— Հարցուցի երկրագործին թէ հոս մօտ տեղս գիւղ կամ քաղաք չիկայ :

— Ա՛հա՛ ասկէ քիչ մը հեռու գիւղ մը կայ . հոն երբոր մտնես՝ աջ կողմէ՛ աղբիւրի մը քով պանդոկ մը կայ . զորն որ ճամբորդներու համար շինուած է :

Ուստի ինձ ցոյց տուաւ գեղեցիկ և կարճ ճամբայ մը և շնորհակալութեամբ սկսայ քայլերս կրկնապատկել :

Ղամբուն վրայ տեսայ շինական կանայք . որոնք սափորնին ուսերնին ջուր բերել կերթային :

Ա երջապէս մտայ գիւղը և գացի պանդոկը :

Պանդոկապետը հոն չի գտնելուս համար բացի պատուհանը և պանդոկապետը կանչեցի . բայց և ոչ թէ ուրիշ ձայն մը լսեցի բաց ՚ի արձագանքէս :

Քանի մը վայրկեան հոն սպասելէս վերջը, պանդոկապետը եկաւ և ձեռքը հողէ աման մը որուն մէջ կաթ էր կլծած :

Կրեթէ կես ժամու չափ իմ ուլ ըլլալս պանդոկապետին իմացուցի . նա ալ ևս ինձ իրեն ինչ աստիճանի թշուառ ըլլալը պատմեց այսպէս :

« Աս կողովագործ մ'էի ժամանակաւ և կողով

շինելով կը տանէի Չինաստանի մայրաքաղաք Ֆեքին, ուր շատ կը ծախուէր :

Կին մը և երեք զաւակ ունէի : Բայց երեք տարի առաջ երբ Ֆեքին իջած էի կողով ծախելու, և յաջողութեամբ ծախելէս վերջը իմ տղոցս համար իրենց տղայական բաղձանքներն ալ մասամբ իւրիք յագեցնելու ջանացի, և դարձայ իմ գիւղս :

Բայց աւաղ, անդրանիկ և կրտսեր որդեակներս գտայ մահուան ճիրաններուն մէջ Ծաղիկ ըսուած հիւանդութենէն, և ինձ միմիայն ձգեր էր Ամնակայն Աստուած միջին որդիս որն որ ինը տարեկան էր :

Այնուհետև սկսայ իմ գրովս և խնամքս այս որդւոյս վրայ թափել իմ վերջին. որն որ միայն կարող էր իմ վշտացեալ սրտիս մէջ ուրախութեան նշոյլ մը արձակել, և տխուր ու տժգոյն մեր դիմացը վրայ երբեմն երբեմն յուսոյ և բերկրութեան ժպիտ մը ցուցնել. և որն որ մեր վերջին տարիներուն միակ ապաւէն և մխիթարիչը պիտի ըլլար :

Ան ալ հաղիւ մեծցաւ և մէկ երկու տարիէ 'ի վեր սկսած էր կողովագործութիւն ընել մեր տխուր օրերուն բերթ թեթեցնելու և մեր կենաց պիտոյքները բաւական դիւրութեամբ հոգալու. (Բանդի ալ ես կարողութիւն չունէի աշխատելու),

Բայց ահա անգութ մահը իւր ծաղիկ հասակին մէջ զայն մահուան և զմեզ վշտաց և սգոյ անդունդը գլորեց, և մեր վշտացեալ սրտին աւելի ևս դա-

որն հարուած մը տալով, և մեր յուսոյ յենարանը
խորտակելով :

Եւ ես նմանեցայ այն շուառ ճանապարհորդին
որն որ տարժանելի նեղութեամբ դժուարին անա-
պատներէ անցնելէ, խոչնդոտներու յաղթելէ, փո-
սերու վրայէ ցատկելէն սրունքները արիւնտօելէն
վերջը. հեռուէն իւր սիրելի Վիւղակը և ծննդեան
տեղերը տեսնելով ուրախութեամբ լի, ինք զինքը
միայն ձեռքի գաւազանին յանձնած քիչ ատենէն
կ'յուսայ հոն հասնիլ. ահա՛ գաւազանը կ'կտորի և ինքը
վաստակաբեկ և նուազեալ կ'իյնայ յուսահատ ճամ-
բուն վրայ :

Ո՞վ ճանապարհորդ երեք տարիէ ՚ի վեր այս տեղ
Պանդոկապետ մ'եմ, և իմ ծերունի կինս ալ կը-
տաւ կը գործէ որոնցմով հազիւ մեր օրական պա-
րեննիս կը հայթայթենք :

Վանի մը մխիթարական խօսքերով Պանդոկապե-
տին յշտացեալ սիրտը սփոփելէս վերջը, ձեռօքը
աչուրները սրբեց, և գնաց ինձ բերաւ մոխրոյ մէջ
եփած հաց, քիչ մը կարագ, զորոնք ախորժանօք
կերայ :

— արցուցի Պանդոկապետին թէ, « այս գիւղին
անունը ի՞նչ է », :

— Ես գիւղին անունն է Նորոյ, որուն հիւսի-
սային կողմէն Լդալեան գետը կանցնի, որն որ ա-
րևուն ճառագայթներէն շառագունած և լուսնոյ ար-
ծաթագոյն լուսովը փայլելով լեռներէն կը սողոսկի :

Պառն որ այսչափ տեղ ճանապարհորդած մինչև հոս եկեր ես, խնդիր մը առաջարկեմ քեզի թէ որ կը կամենաս: Ասկէց մինչև գետին եզերքը գնա, որուն դիմացը կը տեսնուի Ադրեթի Լեռները:

Այս լեռանց ստորոտը երկու դրացիներու Հիւղերը կը գտնուէր ժամանակաւ. բայց հիմայ մին աւերակ է դարձած. անոնց պատմութիւնը շատ սրտաճմլիկ է. գնա՛ հոն գտնուած թշուառ ծերունիէն կրնաս ունկնդիր ըլլալ:

Պանդոկապետին շնորհակալ եղայ և ոսկի մը տուի, և սկսայ ճանապարհորդել:

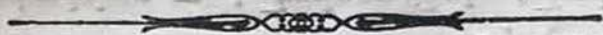
Ղամբուն շքեղութիւնը չեմ կրնար լեզուաւ պատմել. Ադալեան գետը տեղ տեղ բաժնուած և տեղ տեղ գտնուած ջազացքներուն անիւները կը դառնային ջրերուն զօրութեամբը:

Ըինական արք և կանայք արտերէն կը դառնային. որոնց առջևէն կովերու և ոչխարաց երամակները խայտալով կը ճարակէին. խել մը այճերալ ժայռերուն վրայ կը ցատկուտէին.

Արդէն արևը իւր մարը մտնելու վրայ. և իւր ոսկեթել և լուսաճաճանչ ճառագայթներուն շառաւիղները լեռներու գագաթները, դաշտերը և մարգագետինները կը շառագունէին, որոնց հետ իրիկուան զով զեփիւռ մը կը փչէր, և կապուած քերմակ մանր ծաղիկներուն թերթերէն անոյշ հոս մը կը բուրէր:

Քիչ մ'ալ գացի և հասայ գետը , որուն խո-
խոչանաց ձայնը մարդուս ականջները կը խլացու-
նէին և որուն եղերքը շինական կանայք սափորնին
կը լեցունէին :

Հանեցի գաւաթը մաղախէն և քիչ մը ջուր խը-
մեցի որով քիչ մը զովացայ :

ԳԼ . Գ* .

ԾԵՐՈՒՆԻ ՄԸ

Պանդոկապետին յորդորանօքը որոշեցի այցե-
Լութեան երթալ Ադալեան գետին հիւսիսային կողմը
գտնուած լեռանց ստորոտի երկու թշուառ դրացեաց
հիւղերուն : Ուստի սկսայ այն լեռնէն վեր ելլալ որ
կը կոչուէր Ադաբէ :

Լեռան գազաթին վրայ տեսայ շինական փայ-
տահար մը որն որ կացինը ուսը և փայտերու խուրձ
մը կռնակը կերթար :

— Հարցուցի իրեն թէ , “ կրնա՞ք ցուցնել ինձ
երկու դրացիներուն հիւղերը ” :

— Ահա՛ , պատասխանեց շինականը . այս լեռանց
ստորոտն է :

Ուստի սկսայ լեռնէն վար իջնալ , և տեսայ

* Այս գլուխէն կսկի Քոստ մեր պատմութիւնը :

առուակ մը որն որ կաղնիններուն և թաւշենիններուն
խոռոչներէն անցնելով լճի մը մէջ կը թափէր :

Արդէն արևը իւր մարը մտած էր , հետևաբար
քայլերս կրկնապատկել հարկ էր ինձ , որպես զի լերան
վրայ գիշերն անցնելու դժբաղդութիւնը չունենամ :

Այսպէս հասայ լերան ստորոտը որն որ բարեբեր
դաշտերով , հովիտներով , և մարգագետիններով
ծածկուած էր :

Արբոր բնութեան գեղեցկութեանը վրայ զմայ-
լելով կը զննէի . տեսայ ծերունի մը որ փսիաթէ դըլ-
խարկով և ձեռքը կողով մը բռնած ծաղիկ կը ժող-
ուէր , և երբեմն զուարճութեամբ ծաղիկները կը
սփռէր ուրիշ կողովի մը մէջ որն որ լճին ալիքնե-
րուն վրայ կը ծփար : Իւր ճակտին վրայ նկարուած
էր ախրութիւն մը , և որուն դեմքին վրայ արտմու-
թեան և թշուառութեան նշանները կը տեսնուէր :

Մոտեցայ քովը և յարգանօք ողջունեցի զանի
որն որ սիրով պատասխանեց իմ ողջունիս :

Իմ զգուշաւոր դիրքս ու վար նայող աչքերս
իրմէն ներում կը խնդրէին զինքը ահամայ այսպէս
շիտթելուս համար : Թանթեիկ կարմրութիւն մը
իրեն գեղնած այտերը գունաւորեց :

Դարձայ խնդրեցի՝ թէ ճամբորդ մը ըլլալով հե-
ռաւոր երկիրներէ եկած , այս գիշերուան համար
ապաստանարան մը կը բարեհաճի՞ք շնորհել :

Բարի ծերունին յօժարութեամբ ընդունեց իմ
խնդիրս , և մազախս գետինը գնելով քիչ մը նստանք

մարգագետինն վրայ ծառի մը ներքե : Վիչխօսակ-
ցութենէ մը ետքը հարցուցի՝ « Թէ ինչ^օու այս ծա-
ղիկները կը հաւաքէք », : « Ա, առանց իմ հարցման^ա
պատասխանելու հետեւեալը մումրաց քթին տակէն :

Ո՞րչափ թշուառ է այն Հայրը,

Որ խոր ծերութեան ատենը •

Իւր ձեռօքը կ'դնէ հողը,

Օ, ոյգ մը սիրելի զաւակունքը :

— Ո՛հ հայր իմ, կրկնեցի զգածեալ ձայնով մը •
քու այդ ըսածէդ և դիմացդ վրայի տխրութեան
նշաններէն յայտնի կը տեսնուի թէ՛ ինձ պէտ զլիսուդ
շատ դեպքեր պատահած են : Աւ սկսայ համա-
ռօտաբար պատմել գլխէս անցածները :

Վաջաբաղուկ Ասպետ հօրս պատերազմի ժա-
մանակ աչացս առջև կորսնցունելս : Տղայութեանք
գրոց պերճութեամբ մշակուած չքնաղ դիւրազգա-
ծութեան տէր մայրս, զորն որ պատանեկութեանս
ժամանակ կորսնցունելու դժբաղդութիւնը ունեցած
էի : Ա՛յ երջապէս տասն և ինը տարեկան եղած հա-
սակիս մէջ « այրենիքէ » և ամեն բանէ զրկուած
թշուառս օտար աստղերու տակ անդաստական թա-
փառիլս • Ե՛՛ Ե՛՛ :

Բարի ծերունին քիչ մը ժամանակ լռութիւն մը
պահելէն վերջը, « Ո՞վ երիտասարդ ճանապարհորդ
իմ ըսելիքս երկայն և շատ սրտաճմլիկ է : Հիմա,
երթանք մեր խրճիթը, ուր պիտի տեսնես իմ հի-
ւանդ կողակիցս որ երեք տարիէ 'ի վեր անկողնոյ մէջ

կը տառապի . պիտի տեսնես իմ հաւատարիմ դը-
րացիս որ հեւանդին ամեն պիտոյքը կը հոգայ . :

Ըստ ըսաւ , և հեռացաւ ինչմէ քանի մը վայր-
կեան , և յետոյ վերադառնալով ըսաւ . « Երթանք
բարեկամդ իմ մեր խրճիթը քիչ մը ընթրել , և այ-
նուհետեւ քեզի պատմեմ մեր և որդւոցս կենաց
պատմութիւնը » : Ծերունւոյն հետը ծառա-
զարդ նեղ ճեմելիք մը մտնելով ուրկէ խրճիթը կեր-
թուէր :

Ծառի մը տակ Գերեզման մը նշմարեցի
զոր ծերունւոյն հաւաքած ծաղիկներովը ծածկուած
էր . և որուն վրայ այսպէս էր գրուած :

ՀԻՐԻՄԻ

ՊԵՏՐՈՍԻ ԵՒ ՍԵԼԻՄԱՅԻ

ԶՈՅԳ ՄԸ ԱՆՄԵՂԱՅ

Չոյք մը անմեղ Սիրահարաց :

Ոսկերք 'ի շիրիմս ամփոփուած .

Որք յաշխարհիս միմեանց զԱէր ,

Այնչէլ չի կարողացած :

Ո՛հ , վարդի մը պէս ծլեցան ,

Սակայն շուտով թառամեցան .

Չի խնդրեցին ուրիշ բան մը .

Այլ ծաղկոք ծածկել Գերեզմանը :

Քանի մը վայրկեան ես և ծերունին մեր դեմ-
քերը արտասուաց աղի կաթիլներովը թրջելնէս վերջը
մեկտեղ գացինք խրճիթը որ լերան ստորոտի մեկ
կողմը շինուած էր :

Յիրաւի գեղջկական երևոյթ մ'ունէր այն , ուրիշ
ներս մանելով տեսայ ծերունի կին մը որ յարդէ
շինուած անկողնոյ մը մէջ կը տառապէր . և որուն
աջ կող մը հիւանդապահ կինը նստած զգուշու-
թեամբ կը հսկէր հիւանդին վրայ :

Հիւանդին վիճակը դիտելով կը տեսնէի թէ
աչունները դեղնեցած խոր սրտէն կը հառաչէր իբր թէ
օգնութիւն կը խնդրէր ինձմէ :

Այս տեսարանիս վրայ սիրտս շարժեցաւ , փա-
փաքեցայ որ գէթ ես ալ ծառայութիւն մը ընեմ :

Եւրդէն պանդխտութեանս կը ճանչնայի խել մը բոյսեր, որոնք հիւանդի դարման կրնան ըլլալ: Ուստի խրճթէն դուրս ելայ փափաքած բոյսերս գտայ, անոնցմով տեսակ մը դեղ շինեցի որ բաւական օգնեց հիւանդին. և որուն դեղնած այտերուն վրայ ուրախութեան ժպիտ մը նշմարեցի:

Այլ երջապէս բարի ծերունին քովի առանձնատեղին զիս տարաւ, ուր կարագ և հաց պատրաստած էր, զորոնք ընթրեցինք:

Բաւական ժամանակ հոն կենալով խօսակցելնէս յետոյ, խրճթէն դուրս ելանք մարգագետնին վրայ նստանք:

(Օ)րը պարզ էր, Երկինքը կապոյտ բազմաթիւ աստղերով զարդարուած: Առսինը սպիտակ ամպի մը մէջէն կ'ելէր, ու խաղաղ սահելով օդին մէջէն գիշերային մթութիւնը կը փարատէր:

Բայցըր զեփիւռ մը երերուն մայրենիներուն մէջէն փչելով կը զովացնէր մարմինները, և ծաղիկներուն կոկոններէն անոյշ հոտ մը կը բուրէր:

Խրճթէն քիչ մը հեռու առուակ մը իւր խոխոջանաց ձայնովը արձագանք կուտար անտառներուն, որ կուգար կը միանար լճակին մէջ որուն ալիքները լուսոյ արծաթադոյն լուսովը կը փայլէին:

Բիչ մը ժամանակ Բարի ծերունին ձեռքը ճակտին վրայ դրած մտածելէն վերջը, սկսաւ այրած սրտով, ցաւազին ձայնով, և արտասուածոր

աչուններով հետևեալ սրտաշարժ պատմութիւնը
ինձ պատմել :

Եւ ծնած եմ Աֆղանստանի և Հնդկաստանի
չըջակայ գիւղերէն մեկուն մէջ որ կը կոչուէր ՄԵՆՈՒ
և որն որ շատ բարեբեր գիւղիկ մ'էր :

Այս գիւղիս դիրքը շատ շքեղ է . ձմեռուան
սաստկաշունչ քամիները հոն բնաւ չեն շնչեր , ա-
մառուան ջերմութիւնը զովաշունչ զեփիւռներու
քաղցրութեամբը բարեխառնուած է :

Գիւղին բոլոր բնակիչները կտաւագործ են . և
ամառը կտաւ գործելով աշնան ատեններս Այլկա-
թայ կիջնան ծախել փոխարինութեամբ :

Իսկ ես երբ տասն և չորս տարեկան եղայ
հայրս կորսնցունելու դժբաղդութիւնը ունենալովս
ստիպուեցայ բազուկներուս աշխատութեամբը մեր
օրական պարեննիս ճարել այն աշնան ատեններս
Այլկաթայ իջնալ կտաւ ծախելով :

Շամբորդութիւննիս Աեպտեմբեր ամսուն գե-
ղեցիկ գիշեր մ'էր . գիշերուան գաղջ զեփիւռը
գեղեցիկ զովութիւն մը կը բերէր . սկսեր էր աշ-
նան տերևաթափը և այգեկութբը ,

Ե ինականք ամեն կողմէն կերթային այգինին
ժողուելու անուշահոտ ողկոյցները .

Սենք ալ ճանապարհորդակիցքս այգինե-
րուն մէջէն անցնելով ցնծութեամբ լեցուած շուտով

Հասանք Ասլիաթայ Հնդկաստանի գլխաւոր քաղաք :

Սախ այս քաղաքիս կլիման սաստիկ տաք ըլլալուն , երկրորդ զանազան և մեծ պատճառներով* երկարատե հիւանդութեան մը ենթակայ եղայ .

Միշտ մահճոյս մէջ կերազէի Մայրս և ազգակաճներս , ու վերմակը և սաւանը իմ արտուքովս կը թրչէի , որոնք գետի նման կը հոսէին աչերէս :

Ե՛հա՛ այսպէս երբ կը տառապէի մահճոյս մէջ , որ մ'ալ յանկարծ ընկերներս բերին ինձ Ենգղիացի բժիշկ մը , որն որ ուշադրութեամբ զննեց զիս . և զմեզ ապահովցուց թէ՛ քիչ ժամանակէն կրնամ առողջանալ :

Թժիշկը երբ մերժուեցաւ ինձմէ , աշխատեցայ որ քիչ մը բնանամ սոյն ուրախութեամբ :

Վրոնիս մէջ երազ մը տեսայ : Ինձ կը թուէր թէ՛ խոչնդոտներով պատած փոսի մը մէջ ինկած էի մահիճս կռնակս բեռնաւորուած . նման սոյն փայտահարին , որն որ փայտերու խուրձով մը բեռնաւորուած կը վերադառնայ անտառէն իւր ագարակը :

Ե՛յս փոսիս մէկ կողմնալ գեղեցիկ ծաղկազարդ Հովիտ մը կար , ուր նաև գտնուած բլրակին հակէն արևը իբրև անդունդի մը մէջ կը գահաւիժէր , և բլրակին ստորոտը հայելոյ պէս փայլող աւազանին

* Տես Պարսկահան 3 էրէսը :

քով իմ եղբօք որդիս նստած , և հաւաքած ծաղիկները աւազանին մէջ կը սփռէր : Ար ճգնէի զանի կանչել , բայց կարծես թէ մէկը ծեծ կ'սպառնար վրաս չի խօսելու համար : Հազիւ խոչնդոտները մագլելով փոսէն վեր կելլէի և կը մօտենայի հովտին , մէկէն խորխորատը կը գլտորէի :

Արբ այսպէս կերազէի , յանկարծ շշկոցէ մը վախով արթնցայ քրտանց Ավկիանոսին մէջ . և սըրտիս խայթը միշտ կը նեղէր զիս աեսած երազս յիշեցնելով :

Արշալոյսը ծագելու մօտ էր . սկսեր էին աքաղաղներուն երգելու ձայները լսուիլ , որոնք կ'ողջունեն արշալոյսը և ամէն մարդու կիմայնեն աշխատութեան սկսիլ , թողլով քնոյ քաղցրութիւնը որ կը վայելեն գիշերուան մութին մէջ .

Աորէն մրաբս տարեր էր . և այն փոսին մէջ երբ կը նեղուէի , մէյմ'ալ յանկարծ ճերմակ հագուստով ծերունի մը եկաւ ձեռքէս բռնեց և տարաւ հովտին մէջ ուր եղբօրորդւոյս գիրկը նետուեցայ և սիրոյ համբոյրնիս իրարու տալէ վերջը արթնցայ :

Պատուհանը բացի և մտիկ կրնէի թռչնոց դայլալիկները որոնք քաղքի ներդաշնակութիւններ կը յօրինէին մաքուր օդոյն մէջ :

Փոքրիկ թռչնիկ մ'ալ պատուհանիս դիմացը կեցած միշտ կը գեղգեղէր , կարծես թէ բարիլուր մը ունէր ինձ աւետելու :

Առաւօտը աղէկ մը ծագեցաւ, և իմ ճանապարհորդակիցներէս մին եկաւ իմ ինչ վիճակի մէջ ըլլալս իմանալու. և պատուհանին քով նստած իմ տեսած երազիս վրայօք կը խօսակցէինք :

Յանկարծ սենեկիս դուռը բացուեցաւ, և օտարական ճամբորդ մը եկաւ գրպանէն նամակ մը հանեց ինձ տուաւ և հեռացաւ ինձմէ :

Բացի նամակը և տեսայ վարդի փունջէ պատկեր մը նկարուած, և որուն մէջ իմ Աղբորորդիս Փառնակ գրած էր մօրս հիւանդութիւնը իմ անկէ բաժնուած ատենս, և հիմա ալ քաջառողջ վիճակի մը մէջ ըլլալը և՛ և՛ :

Առաւօտը խաղաղ այս նամակիս վրայ, և միշտ իմ արտասունքներս անով կը ցամքեցնէի. ու կը կարծէի թէ Մօրս գիրկն եմ. և որով առողջացայ :

Դիւղացի ընկերներս գացին. իսկ ես որ հազիւ օրական պարէնս հայթայթելու չափ ժամանակ չունենալովս ստիպուեցայ զինւորութեան գրուիլ, և իմ գործքերովս Ասպետ մ'եղայ :

Իմ սրտովս կրցայ քանի մը աղնիւ մարդոց հետ բարեկամանալ. որոնց միջնորդութեամբը ամուսնացայ աղքատիկ գերդաստանէ Յուլիանէ անուամբ աղջկանը հետ, (և որն որ հիմա հիւանդ է.)

Գրեթէ ամսուան մը ամուսնացած էի, մեծ խռովութիւն մը ծագեցաւ Հնդկաստանի և Աֆղանստանի մէջ այսպէս :

ՅԼ. Դ.
Պ Ա Տ Ե Ր Ա Ջ Ա Ր
Ե Ի
Բ Ա Փ Ա Ն Ո Ւ Մ Ն

Չնուսան տխուր գիշեր մը խորին լռութիւն մը տիրած էր բոլոր Հնդկաստան* . միայն թէ ժամանակ առ ժամանակ փլած բքաբեր քամիները կը վրդովէին այս լռութիւնը :

Ինակիշները իրենց դռները ամուր գոցած ու մանք չէին կրնար քնոյ բազրութիւնը վայելել, երբ իրենց ապագայ վիճակը կը մտածէին :

Այլք վառարաններուն բով կծկտած ահու գողի մէջ ինկած՝ ապագայն կը մտածէին ներկային հետ բազրատելով . վասն զի գիտէին թէ Ա. Թղաւնըստանցիք իրենց վրայ պատերազմ բանալ կուզեն :

Արդէն պարիսպներուն դռները գոցուած և բանալիները արքայական պալատը խրկուած էր :

Ինքզնուր պահները բերդերուն վրայ և գիշերապահները փողոցները ժուռ կուգային բնակչաց պահպանութեանը համար :

* Զմեռը ցորոց Հնդկաստանի մէջ սովորեալ գիշերը ինչպէս :

Ես որ Ալալտ—Պէրժան ասպէտ անուշով
 Հնդկաստանցոց բանակաց գլուխ կարգուած և
 պատէրազմներու ատեն սայրասուր գեղարդովս
 շատ քաջութիւններով մեծամեծ յաղթութիւննել
 ստացած էի . փոքրիկ բնակարան մը ունէի , հոն
 վերնայարկի փոքրիկ սենեակին մէկ անկիւնը
 քաջուած արքունի հրամանագիր մը կը կարդայի այս
 տիւր գիշերս : Իսկ կողակիցս Յուլիանէ վառարա-
 նին քովն էր նստած :

Տանս դուրսի տեսքը այնչափ շքեղ չէր որչափ
 որ ներսը . բոլոր պատերը մամռով էին պատած ,
 որոնց վրայ քաղաքներու և հոյակապ շէնքերու պատ-
 կերները կը գտնուէր : Փոքրիկ վին մը որով կը զու-
 արճանայինք :

Ի՞նչ լուր ունիք , ըսաւ Յուլիանէ ժպտելով
 մը ինձ :

— Ոչինչ , պատասխանեցի . սակայն գէմքիս
 վրայ տիրած էր անձկութիւն մը : Ըմուսինս գոհ
 չըլլալով իմ պատասխանիս ստիգեց զիս ճշմարտու-
 թիւնը խոստովանելու :

— Մինչև ցարդ սիրելիդ իմ ըսի , ուղեցի ձեզ
 մէ ծածկել այն մօտալուտ աղէտը , որ թերևս

— Ի՞նչ , նոր աղետ մը կը պատմեք . ո՛հ , կա-
 ղաչեմ ըսէք ինձ , ընդմիջեց ամուսինս :

— Ա՛րջապէս ստիպուած եմ առն բան յայտ-
 նել . Ըֆղանստանցիք ստուար բանակաւ մեր Հայ-
 բնեաց վրայ պիտի յարձակին . արդէն Հնդկաստան

սա հմանագլուխը հասած են : Ասած ես անշուշտ այս
ազգին քաջութիւնը և գործքերը . ուստի աւելորդ
է երկարել : Այսչափ միայն կըսեմ որ սահմանա-
զըլիւն անցած են :

— Աւրեմն դու՞ք ալ պատերազմի պիտի երթաք :

— Այսպէս կը հրամայէ ինձ հայրենիք , պէտք
է անոր հրամանին անսալ :

Այս միջոցին դուռը զարնուեցաւ , և քաղաքի՞ն
բերդապահ դռնապանը սենեակս մտաւ ձեռքը ա-
զօտ լուսով փոքրիկ լապտեր մը բռնած և ըսաւ .

Տէր իմ ահա ժամ մը կայ որ Աֆղանստանցիք
հիմալայա լեռանց ստորոտն հասան :

— Ա՞յլ ձեզի բերաւ այդ լուրը :

— Ինչպէս որ ընկերներնէս մին տեսեր էր
թշնամին և մեզ իմացուց :

Դռնապանը ելաւ գնաց և ես ամուսնոյս հետ
դարձեալ մինակ մնացի : Այլ հարկ էր ինձ ան-
միջապէս զօրացս հետ վրանաբնակ անցնել գիշերը
հետեւեալ օրուան համար :

Ուստի զենքերս առի և պատրաստուեցայ դուրս
ելլալ բայց Յուլիանէի հետ հրաժեշտի վայրկեան-
ները շատ սրտաշարժ էին :

Ընթարբառ գրկախառնեալ չէինք կրնար ի-
րարմէ զատուիլ . և մեր երկուքնուս դեմքերը յոր-
դահոս արցունքներով կը թրջուէին :

Այրջապէս հեծեծանքը բռնելով , — գն'ա ը-
սաւ ինձ , Այլալտ — « Էրժանդ իմ , հայրենեաց հա-

մար պատերազմելու, այս վիճակը քեզի սահմանուած է. Եստուծոյ կամացը պէտք է չնազանդինք. Եստուած քու քալերուդ առաջնորդէ, ըսաւ, և դարձեալ ուժով մը սրտին վրայ զիս կը սեղմէր:

Քանի մը վայրկեան այսպէս անցնելնէն վերջը — մնաս բարեա՛ւ սիրելիդ իմ, գոչեցի հատկտեալ ձայնով մը, մնաս բարեա՛ւ, ես Հայրենեաց պաշտպանութեան կերթամ, Եստուած ալ գքեզ պաշտպանէ, երկու կողմանէ փոխադարձ զիրար չի մոռնանք. այս ըսի և բաժնուեցայ սպառազինեալ, ու գացի Հիմալայա Լերանց ստորոտի դաշտը ուր որ բոլոր բանակը գումարուած էր (Թշնամույն դէմ):

Երեգակը նոր սկսեր էր հորիզոնը բարձրանալ. երկու բանակները ճակատ առ ճակատ պատրաստուած յարձակման նշանին կ'պասէին:

Պատերազմը չսկսած բանակին դիրքը դիտեցի, պտտեցայ զօրացս մէջ և հայրենասիրական խօսքերով խրախուսեցի արիութեամբ մարտնչիլ և արիւն թափել Հայրենեաց համար:

Քաջ զօրականքդ իմ, քանի մը անգամ ձեզի հետ (Թշնամույն դէմ մարտ մղելու բազդը ունեցայ և ամէն անգամօն ձեր արիութեամբը յաղթութեան փառքը ստացանք. Եյս յաղթանակաց պատճառաւ մեր մարմնոցը վրայ սպիներ կը կրենք, զանոնք Հայրենեաց համար ընդունած ենք, զորոնք մինչև գերեզման պիտի կրենք:

Եյս անգամ ալ զօրականքդ իմ, կը մնայ մեզ

նոյն փառքը ստանալ :

Արբէք չի վախնանք թշնամեաց բազմութենէն ,
 և անոնց ահագին սուրհորէն : Այո՛ , թշնամին ահա-
 ւոր է այլ անոնց յաղթելը դժուարին չէ եթէ ա-
 րիութեամբ մարտնչինք 'ի սէր Հայրենեաց , զոր
 ոտնակոխ ընելու կրսպառնայ թշնամին :

Թէ որ յաղթութիւնը մեր ձեռքը հասնի , դի-
 ադաւալ կը տապալենք գետին զանոնք , որով ճշ-
 մարտութեան կողմը կբարձրանայ : Իսկ թէ որ պիտի
 մեռնինք , այս պատերազմիս մէջ . խնդութեամբ ընդու-
 նէ՛ք այն մահը , քան թէ վատութեամբ փախչիլը :

Հապա զօրականք , թշնամեաց զօրութենէն ,
 թշնամեաց բազմութենէն չի վախնանք , թափենք
 արիւննիս , և երբէք քաջութեան հետ վատութիւն
 չի խաւնենք :

Եւ խօսքերս բոլոր զօրաց սիրտը վառեցին ,
 որոնք թէև քիչուոր , բայց ստուար բանակներու
 դէմ դնել կը խոստանային :

Էջարձակման նշանը արուեցաւ . երկու բա-
 նակները խառնուեցան իրարու նիզակ 'ի ձեռին :

Իսկզբան բանակին աջ թևը , որուն ես կը
 հրամայէի , ուժգնութեամբ կուռեցաւ . այլ թըշ-
 նամեաց ստուար բանակին չի կրցաւ դիմանալ . և
 ցրուելու վրայ էր , երբ ձախ թևին զօրապետը ինձ
 օգնութեան հասնելով վանեց թշնամին մեծամեծ
 քաջութիւններ ընելով : Սակայն այն յաջողութիւ-
 նը չի կրցանք ունենալ մինչև վերջը : վասն զի երբ

բանակին ձախ թևին՝ որ ընկճելու վրայ էր, օգնութեան վազեց, հոն մահացու հարուած մը ընդունեց թշնամի զօրքերէն և թաղուեցաւ դիակաց տակ:

Եյս քաջ զօրապետին անկումը վհատեցուց բոլոր բանակը, որ փախչելու ստիպուեցաւ:

Ի զուր կը ձայնէի զօրաց պատերազմիլ արեւութեամբ: Եյս անգամ՝ լսելի չեղան խօսքերս:

Հասկցայ որ յաղթանակեց թշնամին, կմնար ինձ ահա կամ գերի ըլլալ թշնամւոյն և չարաչար մահուամբ կեանքէ զրկուիլ, և կամ փախչիլ:

Խոհեմութիւն էր փախչիլ հեռանալ, ուստի զգեստներս փոխելով, ինկայ լեռնէ լեռ անտառէ անտառ, որպէսզի թշնամւոյն բանակէն հեռանամ, և իրօքալ երկար ատեն քալեցի:

Սակայն ինկայ այնպիսի անտառներու մէջ ուր ոչ ճամբորդի մը ոտքերու հետքը կը տեսնուէր:

Հազիւ մեծ դժուարութեամբ կրնայի թանձր թուփերէն անցնիլ, երբեմն երբեմն առուններու հանդիպելով: Որչափ յառաջ կերթայի թիփերն այնչափ աւելի կը խտանային. անանկ որ լերան գագաթները բոլորովին տեսութենէ կորսնցուցի:

Ո՛հ, կրտէի հառաչելով, գիշերս այս սոսկալի անտառին մէջ վայրի կենդանեաց հետ պիտի անցունեմ. ո՞վ գիտէ թերևս կերակուր ըլլամ անոնց:

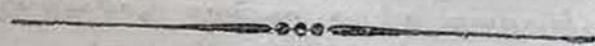
Երբ այս մտածմունքներով ճամբաս կը շարուկէի, յանկարծ առջևս զառիվայր ուղի մը տեսայ

որ բազմատեսակ ծաղիկներով զարդարուած դաշտ
մը կը հանէր : Աս դաշտին մէջ ոչխարները իրենց
խնամօտ հովուին քով խայտալով կը ճարակէին :

Կացի հովուին մօտ յարգանօք ողջունեցի
զանի երկրին սովորութեանը համեմատ , խընդ-
րելով որ ապաստանարան մը շնորհէ թշուառի մը ,
որ ատն էր կը թափառի օտար երկրի մէջ հաց ճա-
րելու համար : Սակօյն չուզեցի երբէք իմ ով
լըլալ , և ոչ իսկ թափառական շրջելու ճշմարիտ
պատճառը յայտնել :

Հովիւը խղճալով հիւրնկալեց զիս , և Նորոյ
ըտուած գիւղը բերաւ , որն որ ասկէց քիչ շատ հե-
ռի է : Հիւրնկալիս յորդորանօքը որոշեցի հովիւ ըլ-
լալ և ժամանակ մը հովուական կենաց քաղցրու-
թիւնը վայելելով միիթարուիչ և այս կերպով ա-
մէն օր կը տանէի հօտը դաշտը արածելու համար :

Մինչև այն ատեն ամենեին իմ կնոջս վրայօք
լուր մը առած չէի , և չէի գիտեր թէ ո՞ր է գացեր :

ՇԵՐՈՒՆՈՅՆ ԱՄՈՒՍԻՆԸ

Աշնան գեղեցիկ եղանակը մօտեցեր էր : Այս եղանակիս մէջ եղեամէ զարնուած և քիչ մը ատեն կարմիր գոյն առած տերեւները կսկսէին վար թափիլ ծառերէն . բայց մարդագետիները ու խոտերը աշնան անձրևներէն կենդանացած կը ծլէին զարնան պէս :

Ընկերս որն որ ալ ծերացած էր , չէր կարող հսփուութեան պաշտօնը վարել , ուստի մեր տիրոջ կամօքը հայրենիք գնաց , և հօտը արածելու հոգը բոլորովին իմ վրաս մնաց :

Ամեն ատեն ինչպէս որ ամէն տեղ սովորութիւն է թէ առաւօտուն և թէ իրիկունները ոչխարները գոմէն դուրս հանուած և ներս մտցուած ժամանակին՝ կը համբուի :

Իրիկուն մը երբ ոչխարները գոմ կը մտցունէինք , ոչխարաց տէրը որ նոր հովուի մը հետ եկած էր կենդանիները աչքէ անցնելու , ոչխար մը պակաս գտնելով սաստիկ յանդիմանեց զիս իմ անհոգութեանս համար , և պատուիրեց որ ոչխարը գտնեմ . և հօտին պահպանութիւնն ալ նոր հովուին յանձնեց :

Հնազանդեցայ տիրոջս հրամանին և անմիջապէս սկսայ փնտռել կորուսած ոչխարը, այլ փուճը գացին բոլոր աշխատութիւնս : Աոյն դիշերը դարձայ խրճիթս բայց չկրցայ քնանալ :

Առաւօտուն կանուխ արթնցած փութացի փրնտրուել ոչխարը • խել մը ատեն թափառեցայ, և ցորեկ ատեն բլրի մը գագաթէն յանկարծ ոչխարի մայելու ձայն մը լսեցի • ո՛հ, ըսի ինքնիրենս ուրախութեամբ, գտայ կորուսեալ ոչխարս, ինչ բերկրութիւն երբ զանի գրկեմ, ու սկսայ տկճորովս զանի կանչել, ճամբուն վրայ առուակի մը հանդիպեցայ որն որ կաղնիներուն և թաւշենիներուն խոռոչներէն անցնելով լճի մը մէջ կը թափւոր :

Իայց որչափ մեծ եղաւ զարմանքս, երբոր մարգագետնին մէջ տեսայ կին մը որն որ ծառի մը կոճղին կրթնած գետնախնձոր կուտէր, և ոչխար մը գրկած՝ գետնախնձորին կեղւները անոր կուտար :

Աւրախութենէս սկսայ քայլերս բազմապատկել, և կը զարմանայի թէ ի՞նչպէս այս անբնակ և ամայի երկրիս մէջ կին մը կը բնակի, և թէ ի՞նչպէս ոչխարը հօս եկեր է :

Աինը երեսուն սարեկան կար, սակայն դէմք'ն յայտնի կերևար թէ թշուառութիւնը եղծած էր թէ՛ իւր գեղեցկութիւնը և թէ՛ երիտասարդութիւնը :

Անոջ դէմքը հետաքրքրութիւնս շարժեց • քովը մտտենալով հարցուցի թէ ի՞նչպէս եղեր է որ հօս կը բռնակի :

Այն ատեն թշուառ կինը սկսաւ պատմել ցաւազին ձայնով մը այսպէս :

« Երեք տարի կայ որ այս անբնակ և ամայի լեռները կը բնակիմ. ծառերու, լեռանց գազաթներէն, և երկնից կամարէն զատ ուրիշ բան մը չեմ տեսած մինչև ցայսօր : Յորեկները օրապարէնս ճարելու կը բաղիմ, իսկ գիշերները լուսնոյ արծաթագոյն լուսով կը մխիթարուիմ. և շարունակ այս խօսքը կը կրկնեմ թէ՛ այս ամէն իրաց Երարիչը հարկաւ ինձ պէս թշուառ մէկն ալ երեսէ չի ձգեր :

« Երեք երկար տարիներէ ետքը ահա՛ այսօր բանական արարած մը կը տեսնեմ և անոր ձայնը կը լսեմ : Գոթաղղութիւն մ'էր որ զիս այս դառն կենաց դատապարտեց, մանկութենէ փափկութեան վարժուած, այժմ անտառաբնակ կանցընեմ օրերս » :

Այս խօսքերը ըսելով սկսաւ լալ, և ապա շարունակեց իւր պատմութիւնը :

Այս ծնած եմ Հնդկաստանի մէջ ազնուական ցեղէ մը : գրեթէ տասն և վեց տարեկան էի երբ հարս եղայ երևելի Ասպետի մը : Բայց հազիւ ամսուան մը ամուսնացած էի, Աֆղանստանցիք մեր երկրին վրայ յարձակեցան :

Ամուսինս թագաւորին և իւր հայրենեաց ծառայելու համար ստիպուեցաւ պատերազմի երթալ, որով իրարմէ բաժնուեցանք :

— Տիկին, ըսի ընդմիջելով անոր խօսքը, կը

տեսնե՞մ որ միևնոյն թշուառութեան ենթակայ եղած ենք, ո՛հ ի՞նչ տխուր որ, յորում ես ալ քեզի պէս ամուսնէս բաժնուեցայ :

— Բաժանման օրէս ՚ի վեր, շարունակեց կինը, մէյմ՝ ալ չի տեսայ զանի. այնուհետև թշնամիները զիս Կերի բռնեցին Վամշաթքա տանել ծախելու նպատակաւ :

Ուստի նաւ մը դրին զիս յիշեալ երկիրը տանելու : Այսչափ կրնամ մակարերել թէ, ապրիլ ամսոյ գիշեր մը երբ նաւը հովին միջոցաւ կը սահէր կերթար. երկնից կապոյտ կամարին վրայ կը շղային աստղերը. գեղափայլ թագուհի լուսնոյ սկաւառակին լոյսը կը թափանցէր մինչև ծովեզերեայ անտառներու ծառոց գագաթները որոնք գիշերուան զեփիւռովը կը շարժէին :

Բայց այս գեղեցիկ պայծառութիւնը գրեթէ շատ քիչ տևեց, վասնզի լուսինը սև ամպով մը ծածկուեցաւ. շարագուշակ փոթորկի մը նշան էր այս :

Այս բանս նաւագետը հասկցաւ, ուստի իւր նաւաստիներուն հրաման ըրաւ որ առագաստները գոցեն անմիջապէս :

Ահսան հողմերը սաստկանալ, և անձրև ու կարկուտ տեղալ, նաւը խաղալիկ եղած էր ալեաց և մենք յուսահատ ընկղմելու վրայ էինք :

Այս երկար ժամանակուան միջ անկարող էր նաւագետը որ նաւը Վորէա դարձնէ :

Այս երջապէս լեռան պէս ալիքներ նաւին բաշ-

խելով նաւը թաւրնէի աւազոտ ծոցը խրեցին :

Առաջի գիշերը հոն անցուցինք , և առաւօտուն երբ արեուն ծառագայթները Ապտէրի լեռանց գագաթէն կը բարձրանային , նաւապետը երկու թնդանօթ արձակեց մօտ բաղաքներէ օդնութիւն խնգրելու համար , բայց 'ի զուր :

Արկու օր սպասելէնէս վերջը , անօթութեան չի կրնալով համբերել , պարտաւորեցանք այս անբընակ և ամայի լիւնները տարածուիլ :

Աւրիշ բան չէր տեսնուէր բոլոր ծոցիս մէջ . մի միայն ընդարձակ բլուր մը՝ մոխրագոյն ժայռերով որուն ստորոտը ինչուան ծով : կը տարածուէր . իսկ ժայռերը մամռով պատած կը դժուարեցնէին մարդուս բլուրը ելել . և կերեալ թէ երբէք բնակութիւն հաստատուած չէ այս երկրիս մէջ :

Վաւէն դուրս ելայ հետո դանակ մը և յարդէ անկողին մը առած զորոնք նաւաստիները թողած էին . դժուարաւ անցայ այս խորտուբուրդ ճամբան . և երբ Ապտէրի լեռը կելլէի՝ յանկարծ ականջիս սոխակի մը երգելու ձայնը եկաւ , որն որ իւր զմայլելի ձայնովը անտառները կը թնդացնէր և նաւապետութիւնէ ազատած թշուառիս սրտին սփոփանք մը կազդէր : Աս ձայնին կընկերանար առուակ մ'ալ , որուն փայլուն ջրերը ծաղկատանի մը մէջէն սողոսկիլով կանցնէին այն տեղէն :

Հոն քիչ մը կանկառի ծարաւս անցնելու , և մէկ կողմէն կը մտածէի բնակութիւնս հոս հաստատել :

Սակայն յարմար տեղ մը չի գտնելուս, սկսայ լեռնէն վար իջնալ, և այս կաղնիին խոռոչը դըտայ: Ըյն ատենէն 'ի վեր հոս կը բնակիմ, և բաց 'ի գետնախնձորէն ուրիշ բան մը կերած չեմ:

Երեկ առաւօտ երբ կակուղ բարակ կաղնիի ճիւղերէն կողով մը հիւսելու նստած էի, բանջարեղենները մէջը դնելու համար, որոնք իմ օրական պարէնս են. յանկարծ ծառերու խշրտոց մը զիս շփոթեցին, և վախով դարձայ ետիս տեսնելու համար թէ ինչ բան կը խոռովէ զիս:

Մէյմ'ալ երբ այս անմեղ և օրհնեալ անասունը որ տեսայ, բոլոր վիշտս ուրախութեան փոխուեցաւ. քանզի երեք տարիէ 'ի վեր այս առջին անգամն էր որ իմ առանձնութեանս ընկեր մը ունեցայ:

Ըյս կենդանին վաղելով եկաւ առուակէն ջուր խմել. որչա՛փ կզմայլէի, երբ կը դիտէի թէ այս անմեղ կենդանին առջի երկու օտիցը վրայ չոքած ուրախութեամբ իւր ծարաւը կը յագեցնէր, և մերթ ընդ մերթ կը դառնար չորս կողմը կը նայէր:

Չէի ուղեր զանի խոռովել, ուստի երբ այսպէս զմայլած կը դիտէի, մէյմ'ալ յանկարծ ինչ տեսնեմ, գայլ մը մոնչելով կուգար դէպ 'ի առուակը, ուր որ այս անմեղ անասունը ջուր խմելու պարապած էր: Խեղճ անասունը անշուշտ որս պիտի ըլլար գազանին. ուստի զանի ազատելու համար գօտևորեցայ, մէկէն կաղնոյ ճիւղ մը կըտ-

րելով՝ սկսայ հալածել զգայլը առանց երկնչելու . վասն զի այս նոր կեանքս ինձ ուժ մը տուած էր . և կանացի երկչտութիւնս որ բնական է , բարձած էր : Յետոյ այս անասունը բռնելով՝ բերի իմ խրճիթս : Հետևեալ օրը կենդանւոյն հետընկերացած դաշտը եկայ բանջարեղենս ուտելու , և ահա՛ դուք ալ հասար :

Արախեմ որ ոչխարի մը պատճառաւ բանական էակ մը կը տեսնեմ , ուսկէց երկար ատենէ ՚ի վեր զուրկ մնացած էի : Ահ , ինչ դառն օրեր անցուցի այս խոռոչիս մէջ , ո՞րչափ արտասուք թափեցի իմ սիրելի ամուսնոյս , Հայրենեացս , և տնական կեանքիս վրայ , զորոնք կորսնցուցի . և թերևս ո՞վ գիտէ յաւիտեան չի կրնամ վայելել :

Այս խոռոչիս մէջ որ իմ կենացս օրերը անցուցի , ուրիշ մխիթարիչ մը չունէի երկրիս վրայ բայց եթէ այս սղօթագիրքը , զոր դրացի բարեկամուհիս ինձ ընծայած էր , :

Այս ըսելով զիրքը ինձ տուաւ . առի զայն՝ այլ հազու թէ բացի գիրքը , առաջին անգամ գիր մը նշմարեցի , կարգացի որ այս էր գրուած :

Յաւերժական յիշատակ զոր ընծայե
Յաւերժական նորին մտերիմ բարեկամուհին Հռեփսիփ :

Այս տողերը մէկ երկու անգամ կարդացի զարմանալեօք և սրտի անձկութեամբ :

Ահնր գուշակեց ներքին յուզմունքս . և երբ
կը պատրաստուէր բերանը բանալ, ահա՛ ես փու-
թացի հարցնել թէ ի՞նչպէս իր ձեռքը անցած է
այս աղօթագիրքը :

— () տարի ձեռք չէ անցած . այն օրէն ՚ի վեր
երբ ընծայուեցաւ ինձ այս գիրքը, այն օրէն ՚ի վեր
միշտ պակաս չեմ ըրած քովէս . ամուսինս ալ ըս-
տէպ կը կարդար :

— Ո՞վ կըսուէր ամուսինդ, հարցուցի անձկանօք :

— Այլա՛ — Պէրժան ասպետ, որ շատ պատե-
րազմներու մէջ մեծամեծ քաջոթիւններ ըրած է,
և վերջին անգամ Աֆղանստանցիք մեր վրայ յար-
ձակելու ատեննին՝ թագաւորին հրամանաւ դնաց
թշնամեաց դէմ, և մէյմ՛ալ անոր վրայ ըւր մը
չառի անկեց ետքը :

Մտածէ անգամ մը թէ ինչպէս յուզուեցայ .
այս կինը իմ ամուսինս էր . ճանչցուցի ինքզինքս
գրկուեցանք երկար ատեն ուրախութեան արտա-
սուր թափելով :

Այցն երեկոյ խոռոչին մէջ անցուցի, և հե-
տեւայ օրը ոչխարը հետս առի տիրոջս դառնալու .
խոստանալ վ ամուսնոյս որ ամէն օր գամ զինքը
տեսնեմ բոլոր հօտովս :

Չմեռը միշտ Յուլիանէի քով կուգայի, ա-
նոր պարէն բերելով մոխրոյ մէջ եփած հաց,
կարագ, և պանիր . ու կրակ շինելու համար ա-
բեթ . և մէկտեղ անցուցած ժամերնուս մէջ չէինք

կշտանար մեր գլխուն պատահածները մարամաս-
նաբար իրարու պատմելէ :

ՔԼ. Զ.

ԾԵՐՈՒՆՈՅՆ ՎԱՂԵՄԻ

ԴՐԱՑԻՆԵՐԸ

Պարունը հասնելով՝ բոլոր բնութիւնը ոգի ա-
ռած էր : Ակսեր էին ծառերը ծլել կանաչնալ .
թռչնիկները իրենց անոյշ երգերովը զարնան ար-
շալոյսը ողջունել , բոլոր դաշտերը և մարգագե-
տիները դալարեօք ծածկուած էին : Ադալեան գե-
տը կարկաչասահ հոսելով՝ իր հայելիի նման ջրեր ,
կոռոգէին այս դաշտերը :

Աինս գտնելէս 'ի վեր կմտածէի թողուլ
ծառայական պաշտօնս և երթալ կնոջս հետ ապ-
րիլ . ուստի տիրօջս իմացուցի իմ դիտաւորու-
թիւնս . որուն հաճեցաւ , և հաւատարմութեանս
փոխարէն երկու ոչխար շնորհեց արու և էք . ուրիշ
ոչխար ալ գնեցի իմ ստակովս և անոնց կաթովը
մինք կապրէինք . իսկ նոցա բուրդերէն Հու-
Լիանէ գուրպա կը հիւսէր , որոնք Նորոյ գիւղը կը
տանէի ծախելու :

Իսկ ես խորհեցայ երկրագործութեամբ այս
անմշակ և ամայի երկիրները ծաղկեցնել . բայց նախ

օր մը ուզեցի Յուլիանէին դաղափարը իմանալ՝ թէ կուզէ՞ հոս կենալ, ապա թէ ոչ հնդկաստան անցնիլ:

— Ըսելի կընտրեմ բնակիլ այս երկիրները, քան թէ քաղքի խռովութիւններու մէջ թէև հանգըստութեամբ ւ :

Ըմէն բան որոշուեցաւ. ուստի գացի Նորոց գիւղէն երկու որմնագիր բերի, և այս տեղս խըրճիթ մը կանգնեցինք կաղնիի ճիւղերէն. ոչխարաց համարալ գոմ մը պատրաստեցինք խըճիթին մէկ կողմը, որոնց թիւը տարուէ տարի կը շատնար :

Ըստու մը երբ օգը ջինջ ու պայծառ էր, շուտ մը խըճիթէն դուրս ելայ և գացի գոմ ոչխարները կ'ընելու. և 'ի վերջոյ եկայ Յուլիանէի քով. և որովհետև նոյն օրն ալ գիւղ պիտի երթայի, Յուլիանէ իւր հիւսած գուրպանները բերելով մաղախիս մէջ դրաւ, և քիչ մը նախաճաշիկ ընելէս վերջը ճամբայ ելայ դէպ 'ի գիւղը :

Սովորութիւն ունէի ամէն ժամանակ գետինն եզերքը նստիլ յոգնութիւն առնելու համար. իսկ Յուլիանէ երեկոյեան դէմ բլրակի մը վրայ կելլէր և կը դիտէր իմ գալուստս: Աւ եթէ դժբաղդ արկած մը պատահէր իրեն, բարակ ժապաւինով կապուած կտաւի մը կտոր կը կախէր բլրակին վրայ գտնուած ծառէն նոյն դէպքը ինձ իմացնելու համար:

Սմանապէս նոյն օրն ալ գացի գետինն եզերքը նստայ մինչև արևը հորիզոնին վրայ լաւ մը

Քարձրացաւ , և յետոյ մտայ գիւղը :

Եւ շատ յաջողութեամբ իմ վաճառքներս ծախելէս ետքը՝ խրճիթիս պէտք եղած գործիքները գընեցի և սկսայ խրճիթս վերադառնալ :

Գրեթէ կես աւուր մտա էր խրճիթին դռնէն ներս մտայ , ուր Յուլիանէ բուրդ կը մանէր :

Եւ շատ ուրախացաւ որ աղէկ գնով ծախեր եմ տարած ապրանքներս , վասն զի լեցուն գրպանով ետ դարձեր էի այս անգամ :

Եւ յսպէս երբոր զուարճութեամբ Յուլիանէ իւր ձեռագործը , ես ալ մշակած երկրիս շուրջ ծառի ձիւղերէն պատ մը հիւսելու պարապած էի , յանկարծ կառքի և ձիոց ոտքի ձայներ առնելով շփոթեցայ և կուզէի իմանալ թէ արդեօք ո՞վ են որ այս ամայի երկիրը կուգան :

Եւ յս մտածմունքով պարտիզէն դուրս ելած

ատենս երիտասարդ սպասաւոր մը զիս զիմաւորեց և
 Հարցուց թէ՛ « ո՞ւր է Ապտէրի լերանց ստորոտը
 բնակողներուն խրճիթը » :

Հաստատական պատասխանիս վրայ սպասաւորը
 գնաց կառքին քով և քիչ մը ատենէն ետքը
 կառքին մէջէն կին մը դուրս ելաւ և սկսաւ դէպի
 խրճիթը իւր քայլերը ուղղել : Յուլիանէ՛ որ իմ
 ետեւէս դուրս ելած էր, երկրին սովորութեանը հա-
 մեմատ կինը զիմաւորելով խրճիթ հրաւիրեց. ես ալ
 սպասաւորէն իմացայ թէ՛ Նորոյ գիւղին տիրուհին էր,
 և փութանակի մտայ խրճիթը՝ ուր որ Յուլիանէ՛ մեր
 երկուքէն անցած դարձած բաները կը պատմէր իւր
 աչքերէն արտասուաց հեղեղ մը վազեցնելով :

Միշտ գիւղին տիրուհին հիացմամբ կերպ կերպ
 Հարցումներ կ'ընէր, միանգամայն արտասուելով .
 և մէյմալ ամուսնոյս վիզը պըլլուեցու : Օջար-
 մացայ այս նորանշան դէպքիս վրայ, և դիտեցի
 կինը՝ որ Յուլիանէի հեա գրկախառնեալ, ո՞վ իմ
 վաղեմի դրացիս Յուլիանէ, ես եմ Հռիփփմէ
 և ըսաւ՝ ու մարեցաւ :

Սպասաւորները շուտ մը ջանացին խելքը գը-
 լուխը բերել. իսկ Յուլիանէ խորին քունէ ար-
 թընցած մեկու մը պէս ապշած ասդիս անդին կը
 նայէր :

Սերջապէս երբ խելքը գըլուխը եկաւ Հռիփ-
 փմէ սկսաւ պատմել :

« Պատերազմի ժամանակ (ձովմաս ամուսնոյս

Տետ նաևով եկանք Չինաստան, ուր բողոքներնս բանեցաւ և մեաճգումար հարստութեամբ այս գիւղը մեզի հարկատու ըրինք. հիմայալ հոս կը բնակինք: Գացէ՛ք, պոռայ սպասաւորներուն, աւետիս տուէք ձեր տերօջ իմ ամուսնոյս, թէ մեր վաղեմի գրացիները Ալալտ—Պէրժանը և Յուլիանէն գտանք , , :

Արեկոյին գիւղապետ իշխանը մեզ այցելութեան եկաւ, և չորսերնիս զերար գրկելով կը կըրկնէինք անգաղար, թէ Աստուած իւր արարածները ձեռքէ չի թողուր, և շատ անգամ թշուառութիւնը կը խրկէ, որպէսզի անոր յաջորդող երջանկութիւնը մեզ աւելի զգալի ընէ:

Հովուական կենաց զուարճութիւնը հաճոյ երեցաւ զրացոյս, ուստի հրամայեց որ հոս փոքրիկ խրճիթ մը պատրաստուի, որպէսզի հոս բնակի իւր կնոջմովը և մէկ զաւակովը որ երկու տարեկան էր ՊԵՏՐՈՍ անունով: Արժան է հոս քանի մը խօսք ըսել թէ մեր այս երկրին մէջ բնակիլը Թովմաս և Հովիսիմէ ինչպէս իմացեր էին:

Օր մը երբոր Թովմասի տանը մէջ պատ մը հիւսելու գացեր էին այն որմնադիրները որոնք իմ խրճիթս հիմնարկեցին. և ցորեկ ժամանակ տանը պարտեզին մէջ ճաշի միջոցին իրարու հետ խօսելով՝ հնդկերէն լեզուաւ այսպէս կըսէր անոնցմէ մէկը:

« Անգամ մը երբոր պանդոկին պարտեզին մէջ նստած էի, յանկարծ հովիւ մը քովս գալով

աղաչեց ինձ թէ՛ քանի մը ընկերներովդ եկո իմ
հետս փոքրիկ խրճիթ մը շինելու . ուստի ես ալ
ընկերմը առնելով սկսանք հովուին ետեւէն երթալ :

Գացած ժամանակնիս բոլոր ճամբանիս ան-
տառ էր . վերջապէս Ապտերի լեռանց ստորոտը որ
հասանք , հովիւը մեզ ցոյց տուաւ մարգագետնին
մէջ առուակի մը քով տեղ մը ուր կանգնեցինք իւր-
ձեթը նստելուն մը ունէր որ շատ գեղեցիկ էր , և կար-
ծեմ անունը Յուլիանէ էր , որովհետեւ այս անունով
կը կանչէր զանի . կառքի համար ալ ճամբայ մը
բացինք : Բոլոր խրճիթին շուրջը եղևնիի և կաղա-
մախի ծառեր ըլլալուն շատ շքեղ տեսարան մը
կը ներկայանար : Մեր տէրը այսպիսի լեռներ ան-
մըշակ թողլով ինչո՞ւ գոնէ ամառը իւր կեանքը
անցնել չուզեր : Ընդհանրապէս որ տանը պատուհանին
քով նստած կաշխատէր , այս պատմութիւնը
ոսելով , ստուգելու համար եկեր է մեր խրճիթը ,
բով զերար գտանք :

Թողմասի ծախիւք փոքրիկ մատուռ մը
շինուեցաւ , ուր մենք ամէն ժամանակ կերթայինք
ընտանեօք հանգերձ աղօթելու :

Ե՛հ , այն օրերը ո՞րչափ շուտ անցան , ո՞ր-
չափ փոխուած է ամէն բան . այն մատուռը , ուր
երբեմն եւջանիկ ընտանիք մը կաղօթէր , այժմ ա-
նոր աւերակաց վրայ կարտասուէ այն ընտանեաց
վերջին մնացորդը :

ԲԵՐԿՐԱԼԻՑ ԼՈՒՐ ՄԸ

Մատուան տաք օր մը գիւղ պիտի երթայի տանը և երկրագործութեան համար պէտք եղած ները գնելու :

Ուստի ճամբայ ելայ . և ինչպէս որ ամէն ժամանակ սովորութիւնս էր Աղաչեան գետին եզերքը յոգնութիւն առնել, նոյն օրն ալ շատ խոնջիցած էի վասն զի շատ վաճառք առած ըլլալուս, մանաւանդ որ կողով մ'ալ ծաղիկ կը տանէի այս անգամ, զի քաջ գիտէի թէ շինական կանայք լեռնային ծաղիկները շատ կը սիրէին :

Մինչև որ արևը լաւ մը բարձրացաւ հորիզոնը հոն նստայ, և ապա կամաց կամաց սկսայ քայլերս դէպ 'ի գիւղը ուղղել, ուր հասնելուս պէս յաջողութեամբ իմ վաճառքներս ծախեցի :

Գիւղին մէկ ծայրը կաղնիի ճիւղերէ շինուած կամար մը կար, ուրկէ ազէկ կը տեսնուէր այն բլուրը և ծառը, որուն վրայ նշան կը դրուէր եթէ դժբաղդութիւն մը պատահած ըլլար խրճճին մէջ :

Նոյն օրն ալ չեմ գիտեր ինչ պատճառաւ գացի կամարը դիտելու մեր բլրակը, և ամէն անգամ ալ ուրախութեամբ դարձայ իմ գործիս, վասն զի

նշան մը չէի տեսած : Ըւելի երկար ատեն մնալու գործ մը չունենալուս՝ տանը և երկրագործութեան համար պէտք եղածները գնելէս վերջը, սկսայ խոր-ճիմս վերագտնալ :

Երբ կամուրջին ծայրը հասայ , միտքս եկաւ որ նշանը նայիմ՝ և տեսայ թէ Հռիփսիմէն բլրակին վրայ կեցած և Պետրոսին կարմիր հագուստը ծառէն 'ի վայր կախած էր :

— Ա՛հ, ըսի , արդեօք Յուլիանէի դժբաղդութիւն մը պատահեցաւ , և Հռիփսիմէն ալ նոյն դէպքը իմացնելու համար բլուրը եկեր է : Երբ այսպէս մտատանջութեամբ քայլերս կը կրկնապատկէի ,

յանկարծ տեսայ փոքրիկ Պետրոսը որ ձեռքերը բացած կը վազէր զիս դիմաւորելու , և Հռիփսիմէն ալ խրճիմին սեմոցը վրայ կեցած էր ձեռքը ծաղկէ փունջ մը բռնած :

Կրթոր խրճիթէն ներս կը մտնայի , Հռիփսիմէ ձեռքի փուռնջը ինձ տալով՝ « ուրախացիր բարեկամ բաւ , Լստուածք քեզի աղջիկ զաւակ մը շնորհեց » :

— Ինչ անպատու՞ ուրախութիւն բաւ ձերունին ինձ , և մէկէն 'ի մէկ արտասուեաց հեղեղ մը իւր աչքերէն հոսեցնելով . այն օրը երբ խրճիթս մտնելով տեսոյ նորածին մանուկը , իսկ Յուլիա արտասուելով աղօթք կընէր Լստուածոյ ձեռքը յանձնելով իւր մանուկը : Լստաւոր աղօթիւքը յափշտակուած Յուլիանէ տակաւին չէր գիտեր իմ գալուստս , բայց երբ աղօթքը մնցաւ դարձուց երեսը և ուրախութեան նշոյլ մը փայլեցաւ իւր դեմքին վրայ , իբր թէ կուզէր ինձ աւետել թէ մայր եղած է :

Թողմաս տակաւին չէր գիտէր այս ուրախութիւն և բերկրալից լուրը , ուստի փութացի երթալ բլրակին ծառէն նշանը կախել , որպէսզի Թողմաս աճապարէ մեր հիւզը դառնալու :

Դա՛մու մը շափ սպասեցի սակայն մէկը չերևցաւ . մէյժ'ալ երկու սպասաւորներ եկան , և ըսին թէ՝ « Տերէրնիս բլրակին նշանը տեսնելով շատ անհանգիստ եղաւ , և մեզ խրկեց որ իմանանք թէ ինչ դժբաղդութիւն պատահած է » :

Դժբաղդութիւն բաւ , Հռիփսիմէ , դժբաղդութիւն . ընդհակառակն անպատմելի ուրախութիւն . դացէ՛ք աւետիս տուէք թէ մեր բարեկամ Ալալո— րէրժանի և Յուլիանէի աղջիկ զաւակ մը ծնաւ :

Արեւիկային թուովմաս եկաւ հետը կապոցով մը ,
 զոր սպասաւոր մը շարկած էր . այս կապոցին մէջ
 նորածին մանկան պէտք եղածները կային , կապո-
 ցը բանալով՝ Յուլիանէի և Հռիփսիմի ոսկեայ
 խաչեր , նորածին մանկան ոսկի , և Պետրոսին աչ-
 փոքրիկ փսիաթէ գլխարկ մը ընծայեց :

Այն իրիկունը մը ուրախութիւնը կատար-
 եալ ընելու համար Հռիփսիմէ որոշեր էր որ կե-
 րակուրը մարգագետնին վրայ ուստի : Այս որո-
 շումը մեղի շատ հաճոյ երեցաւ , և կերակուրէն
 վերջն ալ բաւական ատեն հոն մնացինք և սովորա-
 կանէն աւելի զուարճացանք :

Մանուկը կաճէր օրէ օր , և Պետրոս շատ
 սէր կցուցներ մանկան վրայ , չունէր այն նախանձը՝
 որ ընդհանուր է մանկանց համար . ընդհակառա-
 կըն միշտ կը հսկէր , կարծես թէ բնութիւնը զանի
 եղբայր մը ծնած էր :

Յուլիանէ չէր մոռնար երբէք մանկան հա-
 մար աղօթելու պարտաւորութիւնը , և շատ անգամ
 գուրպա շինած ատենը կերգէր :

Բայց թուովմաս առաջուան պէս ուժեղ չէր .
 վասն զի իւր կենաց օրերը կը կարճնար , և իւր ըս-
 պասաւ ըններն ալ գող և յաշտակիչ ըլլանուն
 գրեթէ իւր տարեկան շահերէն շատ վնաս ըրաւ ,
 անոր համար ես շատ կաշխատէի , և երկու օրը
 անգամ մը գիւղ կիջնայի խրճիթին՝ պիտոյքը
 հոգալու :

Վիշեր մը , երբ լուսինը երկնից կամարին վրայէն մեր խրճիթը կը լուսաւորէր , մնք ևս նրստած էինք խրճիթին դրանը առջև . սկսայ այսպէս ըսել . « Սիրելիդ իմ Վնովմաս . մնք կը ծերանանք օր օրի վրայ . արտերը մշակելու հազիւ կը հասնինք . որով ամէն ժամանակ գիւղ իջնալ և հաց գնելու չենք կրնար . մանաւանդ ձմեռը ցորեննիս աղալու համար ջաղացք մը պէտք է . ուստի կը մտածեմ կաղնիի ծառերէն ջաղացք մը շինել որպէս զի ջուրին ուժովը դառնալով ալիւր ունենանք . և քովն ալ փոքրիկ փռան պէս բան մը շինելով ամէն օրուան հացերնիս եփի . » :

— Եւ ի՞նչպէս կըլլայ այդպէս , ըսաւ Հռիփսիմէն , խօսքս ընդմիջելով :

— Ետ դիւրին կերպիւ , զի ամէնէն մեծ դրժուարութիւնը ջաղացքին անիւն է , իսկ քարը՝ այն ալ գիւղէն կը գնեմ , և Լստուծով կը յաջողեմ իմ այս ձեռնարկած գործոյս մէջ :

Յուշիանէ որ պատուհանէն մտիկ կընէր , կեցցե՛ս Սալտ — Սէրժանդ իմ ըսաւ , շատ աղեկ մը տածեր ես . ասանկ մէկ ջաղացքի մը կարօտ էինք . ասով մեր զաւակաց ալ մեծ դիւրութիւն մը պատրաստած կըլլանք :

Հեռուեալ առաւօտ երկնից հորիզոնը թէև ամպամած էր և մրրիկ մը կը գուշակուէր , ճամբայ ելայ դէպ ՚ի գիւղը , որպէս զի ջաղացքի մը քար գնեմ :

Մ.յս անգամ ճամբան շատ ուրախ էի, զի
 հմտածէի թէ այս կերպով մեր փոքրիկ ընտանեաց
 երջանկութիւնը պիտի յորինէի, այս էր իմ ջան-
 քըս ալ. և իրաւամբ փոքրիկ ջաղացք մը և փուռ
 մը բաւական պիտի ըլլային ընտանեացս բարեկե-
 ցութիւն մը պատրաստել: Երաւ դժուարին էր այս
 ձեռնարկած աշխատութիւնս վասն զի անհմուտ էի,
 սակայն տեսած ըլլալով ջրի ջաղացքներ, անոնց
 ձևը, շէնքը աղեկ գիտէի, և կը յուսայի ալ որ
 յաջողիմ: Թո՛ղ որ արևեստաւորներու օգնութեան
 ալ պիտի դիմէի, որպէս զի կարող ըլլամ անոնց
 միջոցաւ գլուխ հանել այս դժուարին գործը:

Մ.յս մտածմամբ մանաւանդ այս ուրախու-
 թեամբ գիւղ հասնելուս պէս ջաղացքի քար մը գը-
 նելէս ետքը, արուեստաւորներ գտայ և անոնց ի-
 մացնելով իմ դիտարութիւնս ստիպեցի որ հե-
 տեհալ օրը կանուխ խրճիթս գան, հետերնին բե-
 րելով քարը: Մ.յս ամէնը կարգի դնելով պատ-
 րաստուեցայ դառնալ խրճիթ, վասն զի ամպերը
 կը թանձրանային:

Հաղիւ թէ խրճիթ հասած էի, հոյլը սաստ-
 կանալով սկսաւ սաստիկ ձայնիւ և ուժով մը ցըն-
 ցել անտառին մէջի հին ու մեծ ծառերը, և հե-
 ղեղի պէս անձրէ գալ: Արկնից կամարը թանձր
 ամպերով պատած կորոտար, և փայլակներուն ու
 կայծակներուն զարհուրելի ձայներէն բոլոր երկի-
 րըս կը թնդար, անանկ որ այս զարհուրելի լու-

սովը ամբողջ մթին անտառը կը փայլէր :

Փոքրիկ Պետրոսը ու իր մայրը և Յուլիանէ մըրկին վախճանին կսպասէին :

Իսայց երբ մըրկիկը դադրեցաւ, Յուլիանէ և Հռիփսիմէ ու Պետրոս խորհրդի մտարակացը վրայ ելած ուշադրութեամբ կը դիտէին այն ծիածանը, որուն գեղեցիկ գոյները մոխր գոյն ամպերուն մէջէն խիստ որոշ տեսնուելով, ամբողջ կամար մը կը ձևացնէին հորիզոնին մեկ ծայրէն միւսը :

Մըրկին ահաւոր բռնութենէն տակնու վրայ եղած բնութիւնը ոգի առաւ, օդը պարզեցաւ, ոսկեզոծ արևը իւր ետքի ճառագայթներովը իրիկուան կարմիր վերջալոյսը ետեէն կը թողուր, թռչնիկները ամէնքը մեկտեղ ծառէ ծառ թռչաւելով իրենց անոյշ ձայներովը կը լեցնէին բոլոր անտառը :

Երբ երեկոյ եղաւ ամբողջ ըն անիքը ժողուեցաւ մարգագետնին վրայ. խօսքը նորածին մանկան վրայ բացուեցաւ, և թովմաս ինձ դարձաւ ըսաւ. « Սիրելիք իմ Ալալո—Պերժան, ե՛րբ պիտի մկրտենք այս նորածին մանկիկը .. » :

— Բանի մը օրէն, վասն զի կուզեմ որ ջալացքի և փռան շէնքը լինայ :

Յուլիանէ և Հռիփսիմէ շատ հաւանութիւն տուին այս խօսքիս, և որոշեցինք որ կնքահայրը մեր թովմաս դրացին ըլլայ :

Եկաւ մկրտութեան որոշուած օրը, յորում ամենքնիս և փոքրիկ Պետրոսն ալ միատեղ որն որ

փսիաթէ գլխարկը գլուխը դրած իւր մօրը հետ կերթ
թար դէպ'ի Ս. տաճարը :

Ս'հրատութեան սրբազան արարողութիւնը կա-
տարուեցաւ , և երախային անունը դրուեցաւ ՍԵ-
ՎԻՄԱՅ , որ դրացւոյս եղբօր որդւոյն անունն էր :

Ընն օրը անպատմելի ուրախութիւն մը կը տի-
րէր մեր սրտերուն և աղքատիկ խրճթին մէջ , նո-
րածին մանկիկը գրկերնիս առնելով կօրհնէինք և
Ըստուծոյ կը յանձնէինք :

Ըմէն երեկոյ երբ յոգնած վերադառնայինք
խրճիթնիս մեր զաւակները կը սիրէինք և անոնց մէկ
Քպիտը մեր լիակատար աշխատանացը հատուցումն էր

Սելիմայի համար հիւսեցի կաղնյ բարակ ճիւ-
ղերէ օրորոց մը , այս գեղջուկ օրորոցին մէջ կը
հանգչեցունէինք մանկիկը :

Ըննան եղանակին մէջ էինք . ուստի քանի մը
օր խրճիթին համար փայտ կոտրեցի ձմեռուան հա-
մար , և այնուհետև գիւղ իջնալով խրճիթին ամէն
պիտոյքը հոգացի , վասն զի կերևակայէինք թէ շատ
ձմեռ պիտի ըլլայ . և ինչպէս որ կը կարծուէր , ի-
րօք պատահեցաւ այն տարին , վասն զի քիչ ատե-
նէն սոսկալի մրրիկներ տեղի ունեցան , բոլոր ծառե-
րը իրենց տերևներէն մերկացան . և զանազան կեն-
դանեաց ու թռչնոց իրենց ատենէն դուրս տաք կող-
մեր յաճախելնին ձմեռուան կենդանի և ազդու օ-
րինակներ էին :

ՉՄԵՌ

Քերկիրս իբրև ճերմակ քողով մը ծածկուած
կը թուէր մարդուս աչքին : 'Չիւնը' ամառուան գե-
ղածիծաղ օրերուն բոլոր գոյնզգոյն ծաղկկները ո-
րոնք գեղեցիկ և հաճոյական տեսարան մը կընծայե-
ին աչաց՝ իւր տակը թաղած , ու երկիրս զարգարող
կանանչագեղ խոտերը անյայտ ըրած էր , և ծառե-
րը իրենց տերեւներէն մերկացած ձմեռուան թագա-
ւորին տեղի տուած էին իրեց մերկ ճիւղերուն վրայ :

Ա երջապէս համայն բնութիւնը սոսկալի
տիրութիւն մը պատած էր , և անտառը ալ չէր
հնչուէր թռչնոց դայլայլիկներէն . ահագին լու-
թիւն մը կը թագաւորէր հոն , և այս լուութիւնը
միմիայն անտառաբնակ բուերու եղերական ձայ-
ներէն , և գազաններուն ոռնալէն կը վրդովուէր :

'Չիւնով ծածկուած անտերև ծառերուն ճիւ-
ղերը չմերթ ընդ մերթ փչած բքաբեր քամիներէն
շարժուելով՝ իրենց վրայ կուտած ձիւնը քամիին
ուժովը կը սահէր կիյնար , և իրաւցնէ այն ձիւ-
նապատ դաշտերը արհաւիրք մը կազդէին մարդուս
և կը հրաւիրէին վայրի կենդանեաց , որոնք ձը-
մեռուան տխուր եղանակին մէջ կը թափառին ան-

առները իրենց որսը ճարելու , և կը յանդգնին մօտակայ զիւղերը իջնալ , ու հոն համարձակ կենդանեաց վրայ յարձակելով զանոնք իրենց անյառ կոկորդաց զոհ ընել :

Ինչպէս որ ըսինք այն ձմեռը խիստ սաստիկ էր . իւր սոսկալի լուսթեամբը ահաւոր տեսարան մը կը ներկայացնէր :

Այն առուակը՝ որ մեր դժբաղդներուն զովացուցիչ ըմպելիքի տեղ կը ծառայէր , իւր ակունակիտ ջուրը իբրև ահագին քարաժայռ մը ցըրտութենէն սառելով անթափանցելի եղած էր , և ալ ևս անոր զմայլելի շառջման ձայնը չէր լսուէր , և որուն պտոյտ շրջանները որոնք առաջ ծաղիկները կ'ուսողէին , մեռած կերևնային :

Իրաւամբ անտանելի էր այս ձմեռը մեզի , որուն նման ոչ երբէք պատահած էր քանի որ այս ամայի երկիրս եկեր էինք , և բնութեան տխուր երևոյթը մեր յուզեալ սրտերուն ցաւերը կը նորոգէր : Եւ այս այսպիսի եղանակի մը մէջ մեր բովանդակ ուրախութեան պատճառով մեր գրաւականները եղան , որ մինչև մոռցնել տուին ձմեռուան քաշած նեղութիւննիս :

Գորովագութ մայրերը փոխադարձաբար իրենց զաւակունքը կը խնամէին , անոնց մէջ ամենեին խորութիւն չիկար , տղաքը մեկ անկողնոյ մէջ կը քնացունէին . և անոնց մեկ ձայնը երկու մայրերը հաւասար արտմութեան մէջ կը ձգէր , և եթէ

մին հոն չի գտնուէր, միւսը երկու անմեղ և հը-
րեշտակային մանկունքը կը խնամէր այն խանդաղա-
տանօք՝ ինչպէս որ իւր բնիկ որդւոյն կը ցուցնէ :

Հետզհետէ տղայք մեծնալով իրենց մարցը
և մեղ աւելի ուրախութեան պատճառ կը լլային՝
մանաւանդ երբոր իրենց բանականութեան առա-
ջին ցոյցքը, այսինքն մայր և հայր բառերու յոր-
ջորջումը կը լսէինք :

Ի՛նչ ուրախութիւն, ի՛նչ բերկրանք վըշ-
տացեալ մարց և հարց սրտերուն, կը կարծէինք
թէ անոնք կատարեալ եղած են, իրենց աշխատու-
թեամբը զիրենք երջանկութեան լայնատարր աս-
պարեզին մէջ համարձակ քայլերով՝ յառաջ կեր-
թան, և գոհ ու հանգիստ կեանք մը կը վարեն :

Ա՛յ երջապէս ձմեռուան երկայն գիշերներուն
երբ հովին սաստիկ կերպիւ մոնջիւնը, ձեան սոս-
կալի տարափներուն խախուտ փեղկերուն զարնելը,
ու անտառներուն սաստկաշունչ հովերէն ահեղա-
գոչ արձագանքներուն կրկնումները, և սովալըլուկ
գայլին, վայրի գազաններուն, և անտառաբնակ
բուերուն ու թռչուններուն զմարդ պակուցանող
ձայները ահու թողի մէջ կը ձգէին մեր հանդար-
տիկ և խաղաղ ընտանիքները :

Ե՛րբայէս իրիկունները ուր ամէն կողմանէ
տխրութեամբ պատած էր համայն բնութիւնը. իմ
և բարի դրացւոյս ընտանիքը միատեղ կրակարա-
նին բոլորափքը ժողուած, մեր անցուցած կենաց

երևելի դէպքերը կը պատճինք մեր ամուսիններուն
 ու մեր սիրաւիր զաւակաց որոնք այն ատեն գրեթէ
 բաւական կը խօսէին և մանկական միամտութեամբ
 հետաքրքրաբար հարցումներ կընէին այլ և այլ
 իրերու վրայ , ու մեկտեղ եղբայրական անմեղ
 խաղերու կը պարապէին , իսկ եթէ մենք օգտակար
 խօսակցութիւն մը ընէինք , յօժարութեամբ մտիկ
 կընէին որով մեր ուրախութիւնը կը կրկնապատ-
 կուէր աւելի ազդութեամբ :

Ահա այսպէս առանց գիտնալու ձմեռուան
 երկայն ու տխուր գիշերները կը սահէին :

Երբոր դուրսէն տուն դառնայինք , քոյր
 և եղբայր ձեռք ձեռքի տուած մշտադալար ծառե-
 րուն մէջ մեր դեմը կելլէին , և զմեզ դիմառ-
 րելու իրենց գողտրիկ համբոյրներովը կողջունէին ,
 անոնց դէմքը բաւական էր բոլոր օրուան քաշած
 նեղութիւննիս բոլորովին սոսցնելու , ուստի զանոնք

գրկած մինչև որ տուն հասնէինք, անոնց այլ և
այլ հարցումներուն կը պատասխանէինք :

Իսկ տուն հասած ժամանակնիս իրենց մար-
ցը կօգնէին առ տնին գործքերուն մէջ: Սելիմայն
խոհակերոցին մէջ կաշխատ:ր մօրը քով, և Պետ-
րոս որն որ Սելիմայէն աւելի զօրեղ էր՝ առուակէն
ջուր կը բերէր, և գորովագուժ ծնողք կուրախա-
նային տեսնելով որ իրենց որդիքը իւրեանց զե-
ռափութիմ հասակէն ինքզինքնին աշխատութեան
մէջ կը կրթեն:

Արջապէս անզգալի կերպիւ ձմեռուան
սաստկութիւնը հետզհետէ կը մեղմանար, և երկ-
րիս անհուն տարածութեանը վրայ արեգակին ճա-
ռագայթները սփռելով ձիւները կը հալեցնէին, ու-
րով մեր խրճիթներուն շրջակայ դաշտերը մարգա-
գետիւնները և հովիտները բոլորովին երևան ելած
էին, և ասդիս անդին ձիւներու փոքրիկ կոյտերը
մէյմէկ բլրակներ կը ձևացնէին ցամաք երկրին վրայ
որոնք երկար ատեն արեգական կիզիչ ճառագայթ-
ներէն հալելով չպիտի կրնային անհետանալ, և թէ
անտառին ու բարձր լեռներու վրայ գտնուած ձիւ-
նը ձմեռուան սաստկութիւնը կը յիշեցնէին մեզ:

ԳՆՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻԻՆ

ՊԵՏՐՈՍԻ ԵՒ ՍԵԼԻՄՍԵՒ

Քեզաւ հասաւ գարունը՝ որ եղանակաց թա-
գաւորը կոչուած է, և իրաւամբ բոլոր բնութիւնը
ոգի առաւ, ձմեռուան տխուր քողը վերնալով ծա-
ռերը նոր ծլիլ սկսած, դաշտերը և մարգագետին-
ները կանաչցած էին : Չմեռուան՝ որ վայրի գա-
ղաններուն ձայները մարդուս սարսուռ կը բերէին,
իսկ հիմայ թռչնոց գայլալիկները և սոխակաց զմայ-
լելի երգերը փոխանակեցին . որոնք մարդուս սիր-
տը հրճուանօք կը լեցնէին : Առուակը որ երբեմն
սառած էր ցրտութենէն . հիմայ կարկաչելով ծաղ-
կըներուն մէջէն կը սահէր և լճակին քովերը պը-
տոյտներ կընէր . ու ծաղկաստանները ոռոգանելով
լճակը կը թափէր :

Այլ երջապէս սահեցան գացին այն դառն նու-
ագները որք կը լսուէին այն մութ տունկերուն մէջ
որոնց գագաթները թեթեւ հողմերէ շարժելով մէյ մը
վարդակարմիր և ծերունիփայլ կ'երևնային և
մէյմ'ալ մթութեամբ կը վարագունէին :

Ահա այսպէս մեր զաւակաց մանկութեան օ-
րերը կը նմանէին մայիս ամսուն զուարճալի օրերուն :

Սելիմայն միշտ Պետրոսէն չէր զատուէր, և եթէ Պետրոս տրտմած ըլլար՝ մէկէն գիրկը կիյնար և զանի կը մխիթարէր. Պետրոս ալ փոխադարձաբար նոյնը կընէր իր քրոջս :

Արբոր առաւտեան արշալոյսը կը ծագէր. Պետրոս և Սելիմայ կերթային առուակէն ջուր բերել, նմանապէս իրիկուններն ալ :

Հարաձը անգամ մը Պետրոս իւր հօրը հետ գիւղ կիջնար ու տանը պիտոյքները բեռնաւորուելով խրճիթ կը վերադառնար. Իսկ Սելիմայ մինչև Պետրոսին վերդարձին կսպասէր ըլլակին վերայ, և երբ տեսնար Պետրոսը՝ վազելով կը դիմաւորէր, և անոր կոնակի բեռանը ինքնալ մասնակից ըլլալով ուրախութեամբ խրճիթ կուգային :

Յուլիանէ սովորութիւն ըրած էր երեկոյեան ընթրիքէն առաջ իւր համբակ աշակերտաց սիրտը կրթելու համար բարոյականի դասախօսութիւն մը ընել, և իւր դասուն հիմ բռնած էր Ս. Աւետարանը. և կը ջանար այս Ս. գրոց գեղեցիկ սկզբունքները տպաւորել անոնց մտացը մէջ : Իւր դասերը պարզ և վայելուչ էին, ու դիւրուսոյց եղանակաւ մեծ ազդեցութիւն կընէին անմեղ պատանեկաց վրայ :

Ամէն օրուան դէպքերը մէյմէկ պատճառներ էին այս բարոյախօսին համար քննել ու գեղեցիկ բարոյական մը հանել իւր դասերը զուարճալի ընելու :

Ա՞րճափ կը սիրէր խօսիլ Աստուծոյ սքանչելի գործոց վրայ, որոնցմով լի է տիեզերքս, և չէր կշտանար զարմանալեօք նկարագրելէ բնութեան բոլոր գեղեցկութիւնը, որ իրաւցնէ Արարչին փառքը կաւեցնէ :

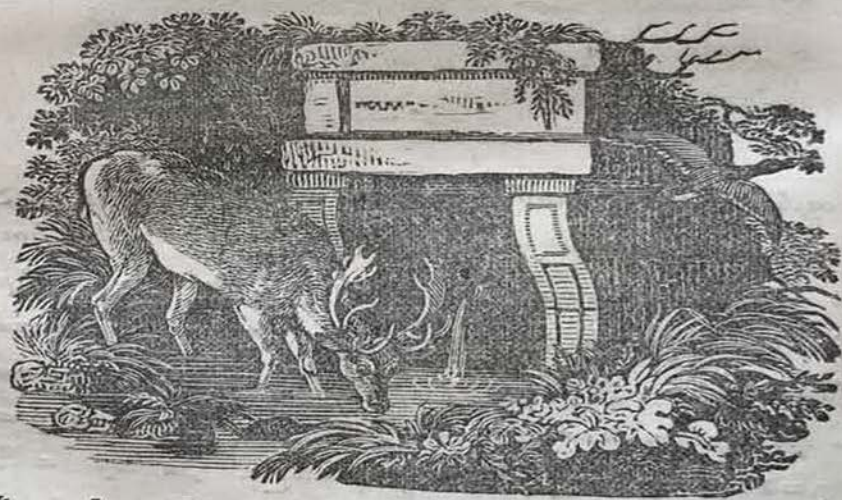
Ասոնցմէ ետքը զատ զատ տղոց դասերնին

կը նայէր ծաղկէ կամարին տակ, կը յորդորէր որ չե՛ծուլանան, ընդհանրապէս բերնով սովորեցնել կուտար Ս. գրոց պատմութիւնները, ինչպէս են Աբրահամու կոջումը, Յուդիթայ, Տուլբիթայ պատմութիւնները : Տղայք ալ անոր ջանիցը ճշմարտապէս կը համապատասխանէին, անանկ որ իրենց աւանդած դասը աղէկ պատրաստելու համար ամէն օր ցորեկները մեծ կաշնոյ մը շուքին տակ իրենց դասերը կը սովորէին իրարու հարցումներ ընելով, բարի նախանձով կուզէին իրենց աւանդու-

ած դասերը սովորիլ, և երեկոյեան դէմ վիճովը կը զուարճանային, որուն հետ կընկերանային այն քաղցրձայն թռչնիկները որոնք երեկոյեան ողջոյնին կը մատուցանէին արևը մարը մտնելու ժամանակը:

Օր մ'ալ նոյնպէս երբ Պետրոս և Սելիմայ իրենց դասերը պատրաստելու համար գացեր էին անտառը: Իսկ ես արտերը մշակելէն յոգնած ու զուարճութեամբ մը երկնցած էի մեծ կաղնոյ մը շուքին տակ: Մէյ մ'ալ յանկարծ Սելիմայն վազելով եկաւ ու դողդղալով ըսաւ թէ՛ « հայր իմ երբ անտառին մէջ նստած էինք, յանկարծ ծառերու խշրտոցէ մը շփոթելով անտառէն դուրս ե-

լանք, և տեսանք մեծ անասուն մը որ առուակէն ջուր խմել եկեր է, զոր երբէք տեսած չէինք, թէև գեղեցիկ է, բայց մեծ եղջուրներ ունենալուն հա-

մար շատ վախցանք . և Պետրոս գիւղ վախաւ :

Ընաջի անգամ մտատանջութեան մէջ էի թէ այսպիսի անառուն մը երբէք տեսնուած չէ , սակայն յետոյ հանդարտեցայ երբ տեսայ թէ Սաւկոյ գիւղին կառավարին եղջերուներէն մէկն է , որ երամակէն զատուէր և այս կողմերս եկէր է :

Հանդարտեցուցի Սելիմայն , և գացի գիւղ Պետրոսը գտայ իւր հօրը քով , որ եղելութիւնը պատմէր էր հօրը :

Ըստ դիպուածը իրենց դասերնուն աղէկ նիւթ մը եղաւ , և այնուհետև Պետրոս և Սելիմայ դիմացի անտառը կերթային իրենց դասերը պատրաստելու :

Պետրոս՝ որն որ առոյգ երիտասարդ մ'էր , իւր որդիական պարտաւորութեանց մէջ կը յառաջանայր , և զՍելիմայն խանդաղատանօք կը սիրէր :

Իսկ Սելիմայն համեստ օրիորդ մ'էր դեղին մազերով , որոնք ճակտին վրայ հանգչելով մեծ վայելչութիւն կուտային անոր դիմաց . Պետրոսի վրայ այնպիսի սէր ունէր՝ որ երբէք չէր կրնար զատուիլ անոր քովէն :

Երբեմն դասերնին պատրաստելէն վերջը կերթային դիմացի անտառը յասմիկներու և վարդերու հիւսքով իրենց համար պատրաստուած նրստարաններուն վրայ կը քնանային , երբեմն ալ կուգային ինձ օգնել երկիրը հերկելու :

Իսկ երբ երեկոյ ըլլար , նախ իրենց դասա-

տուութիւնը կընէին , և յետոյ ուրախութեամբ
կերթային ժայռերուն վրայ և մինչև որ լսովմաս

կամ ես գիւղէն վերադառնայինք , հոն կը զու-
արձանային :

Մեր զաւակաց յառաջադիմութեանցը վրայ
ուրախացած կ'օրհնէինք զանոնք և Եստուծոյ գո-
հութիւն կը մատուցանէինք թէ այսպիսի զաւակներ
մեզ բաշխեց :

Տարիներ անցան մենք ուժէ ինկանք . այլ
Պետրոս մեր տեղը ինքը սկսաւ երկրագործութեան
պարապիւ . իսկ Սելիմայ թեպէտև Պետրոսի ուժը
չունէր , այլ անոր սիրոյն համար գետինը կը հեր-
կեր , որպէս թէ կը բաղձար օգնել Պետրոսի անոր
աշխատութեանցը մասնակցելով :

Չարմանալի էր այս երկու անմեղաց ծնողա-
կան սէրը . անոնց ամէն հրամանները կը կատարէին :

և եթէ իրենց ըրած ծառայութեանցը համար շը-
նորհակալ ըլլայինք, « մենք ձեզի համար ինչ որ
ալ ընենք դարձեալ քիչ է ձեր այն անթիւ բարե-
բարութեանցը համար. դուք ոչ միայն մեր ման-
կութեան միջոցին հոգ խնամք ունեցաք, այլ մեր
դաստիարակութեանը. դուք ձեր պարտքը կատրե-
ցիք. սակայն մենք տակաւին շտա հեռի եմք այդ
մասէն, , , :

ԳԼ. Ժ.

ԴԺԲԱՂԴ ՊԱՏԱՀԱՐ

ՊԵՏՐՈՍԻ

— Ահա՛ այսպէս ո՞վ ճանապարհորդ. ըսաւ ծե-
րունին ինձ հեծկտալով, այս բարեկիրթ զաւակնե-
րը մեր վերջին օրերուն մէջ ապաւէն և մխիթարի-
չը ըլլալու յոյս կուտային եթէ Աստուած հաճէր :

Առաու մը՝ երբ օդը պայծառ էր, արև նոր կը
բարձրանայր հորիզոնը, թռչնիկները իրենց անոյշ
երգերովը արշալոյսը կողջունէին, կապուտիկ ձեր-
մակ ծաղկներուն թերթերէն անոյշ հոտ մը կը բու-
րէր: Պետրոս և Սելիմայ առուակէն ջուր բերել
դացեր էին :

Թոյմաս և ես նստած էինք խրճիթին սեմոցը

վրայ . սակայն սովորականէն աւելի տրտում կերպարանք մը ունենալը կը յայտնէր , հարցնելով տրտմութեան պատճառը , իմացայ թէ գիշերը երազ մը տեսած էր . իբր թէ Պետրոս խոչնդոտներով լեցուն փոսի մը մէջ ինկած էր :

— Եղէկ երազ մը չէ տեսածդ , պատասխանեցի այլ Տիրոջը կամքը թող ըլլայ :

Նոյն օրը Պետրոս իւր հօրը հետ գիւղ գընաց տանը պէտք եղածները գնել բերելու :

Ես ալ գացած էի նոյն օրը գիւղ , ջաշացքի վերաբերեալ գործիքներ ցորենի փոխարինութեամբ ստանալու :

Երեկոյեան դէմ Պետրոս երբ բռնաւորուած կամուրջէն կուղէ անցնիլ , փայտահար մը խուրձ մը փայտի բռնով դէմը կելէ , որ նոյնպէս կամուրջէն պիտի անցնի եղեր : Եւ որովհետեւ կամուրջը մեկ տախտակէ կը բաղկանար , Պետրոս առանց ժամանակ անցնելու կաճապարէ դիմացի կողմը երթալ ետեւէն ալ փայտահարը . բայց ինչպէս կըլլայ փայտահարը դժբաղդ պատահարով մը կը զարնուի Պետրոսին և գետին մէջ կը գահավիժէ զանի :

Նոյն միջոցին Սելիմայ՝ որ բլրակէն կը դիտէ եղեր , մեկէն իւր քոքնոցը հաներ ծառին վրայ կախէր է ազդ ընելու համար այս դժբաղդ արկածը . և շուտ մը փութացեր է կամուրջ հասնիլ , և տեսեր է թէ միայն Պետրոսին յարդէ գլխարկը ալիքներուն վրայ կը ծփծփայ , ու Պետրոս մէյ մը

ջուրին երեսը կելէ և մէյմ'ալ յատակը կիջնէ եղեր : Փայտահարը՝ որն որ ապշած կեցած է եղեր, Սելիմայն վազեր է անոր քովը, կոնակէն խուրճը վար առնելով ստիպեր է որ իրեն օգնէ, յետոյ իջեր է գետին եզերքը և ապառաժ քարի մը վրայ ելած կայնած որն որ զետեղուած է եղեր գետին մեկ կողմը, երկնցուցեր է իւր ձեռքի փայտը Պետրոսին որ ջուրց ալեաց հետ կը մարտնչի եղեր :

Պետրոս գետամոյն վիճակի մէջ կսթափի Սելիմայի աղաղակներէն և վերջապէս կաղատի :

Ե ինական կանայք որոնք գետը կուգան ջուր առնել. երբ տեսեր են այս դէպքը շուտ մը եկեր և ջանացեր են խելքը գլուխը բերել խեղճ Պետրոսին :

Սերջը Սելիմայ Պետրոսի ձեռքէն բռնած կառաջնորդէ զանի հիւշ, ուր հասնելով Հոփսիմէ և Յուլիանէ կսարսափին տղուն կերպարանքը ու թրչուած զգեստները տեսնելով. բայց Սելիմայ համառօտաբար կը պատմէ եղելութիւնը և անմիջապէս անկողին կը պատրաստուի :

Տակաւին ես և Թովմաս չը գիտնալով այս դէպքը, իրիկուան երբ կանցնէինք կամուրջէն, բլրակին վրայ Սելիմայի քոքնոցը տեսանք, և գուշակելով թէ դժբաղդութիւն մը պատահած է խրճիւթը, մէկէն սկսանք քայլերնիս կրկնապատկել :

Գետին եզերքը տեսանք քանի մը շինական կանայք որոնք իրարու կրսէին թէ, « խեղճ տղան Լստուած պահեց. եթէ փայտահարը և այն աղջիկը

Հոս չըլլային գետին ահագին կատաղութեանը զոհ եղած էր հիմայ » : Մէկն ալ կըսէր թէ « այն աղջիկը ինչպէս կաշխատէր որ խեղճ տղան ազատէ » :

Ըստ խօսքերը աւելի հաստատեցին մեր կասկածները . ուստի առանց բերաննիս բանալու կը փութայինք մեր բնակարանը հասնիլ :

Հիփիսիմէ զուարթ դեմքով մեզ դիմաւորեց , և ըսաւ . « Ըստուած մեր որդին Պետրոսը դարձեալ մեզ բաշխեց մեր վրայ գթալով , » և կարճ 'ի կարճոյ պատմից եղելութիւնը :

Ըստ մը ելանք Պետրոսի սենեակը ուր Սելիմայ հիւանդին անկողնոյն քովը նստած կը խնամէր , հոն ստիպեցինք զինքը որ մանրամասնաբար նկարագրէ այս դէպքը : Յաճ ձայնով Սելիմայ ըսկաւ պատմիլ պատահած դէպքը իւր ամէն պարագաներովը , սակայն ծածկեց իր արիութիւնը , որով Պետրոս ազատած էր :

Կամայ կամաց մեր հիւանդը առողջացաւ , և միշտ իւր ազատարարը կը կոչէր զՍելիմայն :

ՊԵՏՐՈՍ ՓԵՔԻՆ ԿԻՋՆԱՅ
ՆԱԻԱՍՏԻՈՒԹԵԱՆ

Ամառուան տաք օրերն էին երբ լերանց բոլոր ստորոտը ընդարձակ ցորենի արտերով ծածկուած էր որոնց մէջէն գեղեցիկ կը բարձրանային խաշխաշի կոչուած ծաղիկները : Ընուակին մէկ կողմը պատած էր հոտաւէտ ձոթրինը , ուր խել մը թեթեռնիկներ փայլուն թւերով ծաղկէ ծաղիկ կը թրուչըտէին :

Ըսյն օրերն էին , կըսեմ , Աելիմայն եկաւ ինձ ըսաւ . « Հայր իմ այս գիշեր երազ մը տեսայ , որ մեր դրացի թօյլմասին երազին կը նմանի , և սկսաւ պատմել այսպէս : Ինձ կը թուէր թէ՛ ես մինակ կը թափառէի առանց Պետրոսի վարդից բլրոցը վրայ , զեփիւոը քաղցրիկ կը փչէր . բայց յանկարծ կապուտակ և պայծառ օդին մէջ ահագնութեան փայլակ մը շողաց քանի մը վայրկեան շփոթեալ տարտամ կեցեր էի . երբ կարծես թէ ճակտիս վըղայ վարդերու պսակներ բուսան , և իրենց լուսնեղէն թւին մէջ ամփոփուած յերկինս կը տանէին . ո՛հ ի՛նչ հրճուանք , ի՛նչ զմայլումն կը ծաւալէր հոգւոյս մէջ բայց աւաղ , երբոր աչքերս դարձուցի այն մարգագետներուն վրայ , ուր քու և

մօրս ու Պետրոսին ձեռքերը կը գգուէին զիս, ձեր աչքերը արտասուենքներով լեցուած էին. և տրտուած կը խնդրէին աստեղաց մէջէն Պետրոսին հետքերը, ո՛հ, վերջապէս Պետրոս յանկարծակի աներևու թացած էր » :

— Բու տեսած երազդ թեպէտև առաջի անգամ շատ գեղեցիկ էր՝ բայց ետքի պատմածդ զիս տարակուսանաց մէջ ձգեց, բայց Լստուծոյ ողորմութիւնը անհուն է :

Լստուծոյ երազը մէկու մը չիմացուցինք, սակայն Սելիմայ տարակուսանաց մէջ ըլլալուն, որպէս թէ Պետրոսի նորէն դժբաղդութիւն մը չի պատահի, իւր սէրը բազմապատկեց անոր վրայ, և երբ Պետրոս գիւղ երթար, Սելիմայ մինչև կամուրջ հետը կերթար, նմանապէս իրիկուններն ալ կը դիմաւորէր զայն կամուրջին վրայ :

Իրիկուն մը թողմամբ զիս և իւր ամուսինը Հռիփսիմէն կանչեց. և ծառի մը տակ նստած սկսաւ մեզ ըսել :

— Լստուծոյ երբ պանդօկը նստած էի, բարձր հասակաւ նաւապետ մը եկաւ քովս նստաւ. Պետրոս պարտիզին մէջ կը պտտէր. նաւապետը ինձ հարցուց թէ՛ « որո՞ւն է այս տղան » :

— Լստուծոյ ինձ պարգևած որդին է :

— Ի՞նչ գործի կը պարապի. կրկնեց նաւապետը :

— Ի՞նչ գործի մը չի ծառայէր :

— Աւրեմն նաւաստիութեան շատ յարմար կու-

գայ , եթէ կը կամենաս հետս փեքին տանիմ . և վաղը այս ժամանակ կուգամ . ու պատասխանը կընդունիմ ըսելով , գնաց :

Պետրոս քիչ մը կուսհեց , բայց անտարբեր կերպով նստած կը մտածէ ծառին տակ . մտածեցի թէ հոս անոր յարմար գործ չիկայ , թեպէտև երկրագործութիւնը անոր պատրաստ է , բայց իւր ծերութեան ժամանակն ալ կընայ ընել , արդ գուք ի՞նչպէս կը մտածէք :

— Հատ լաւ , պատասխանեց Հովիփսիմէ , բայց երկու մեծ պատճառներ կան , առաջինը՝ փեքին ասկէ չորս օր հեռի է , երկրորդ , ի՞նչպէս պիտի բաժնուին Սելիմայէն :

— Ինքը առոյգ երիտասարդ մը ըլլալով ճամբորդութիւն ընելը իրեն զբօսանք մ'է , իսկ Սելիմայէն բաժնուիլը թեպէտև դժուարին է , բայց հոգ չէ մեր բարեկամ Ալալտ — Պէրժանը կը յորդորէ զայն :

Ըսանկով նոյն գիշերը անցուցինք , Հովիփսիմէ գաղտուկ իմացուցեր էր Յուլիանէի :

Նետևեալ օրը նաւապետը եկաւ և հաստատուեցաւ Պետրոսի փեքին երթալը . ու երէք տարուան ամսականը ամբողջ թունուեցաւ :

Սելիմայ տակաւին չէր գիտեր Պետրոսի բաժնումը , սակայն անոր տարօրինակ տրտում կերպարանքը՝ որ հանդարտութիւն կեղծել կուզէր , կը մատնէր իսկ :

Հասկցաւ Սելիմայ հասկցաւ վերջապէս իրո-

դուժիւնը , բայց չէր համարձակեր արգելք ըլլալ այս մասին , և ծածկել իւր ներքին յուզմունքը՝ ալ աւելի դժուարին էր : Ուստի կսպասէր իրաց վախճանին , յուսալով որ Պետրոս իւր սիրուն համար չուզէ հեռանալ այն երկրէն , ուր ծնաւ և սնաւ , այն հիւղէն՝ ուր երկու անմեղներ ապրեցան . վերջապէս այն ծնողքէն որ անխորաբար կը սիրէին զերենք , առանց որոնելու իւրաքանչիւրը իւր որդին :

Այս յուսովը չէր խօսէր բնաւ . բայց ահա ամէն բան եղած լմնցած էր . և վերջապէս հասաւ այն ժամը ուր Պետրոս պիտի բաժնուէր մեզմէ :

Պետրոս իւր հօրը և մօրը ու մեր ձեռքերը ջերմ համբոյրներով թրջելով , և իրեն յատկացած օրհնութիւնները ընդունելով գնաց Սելիմայի քով , անոր ձեռքը բռնած և իւր արտասուքներովը զանի ողողելով , « մնաս բարեալ քոյր իմ , գոչեց հեծկըլտալով մը , մնաս բարեալ » , : Սելիմայ երբ իմացաւ թէ Պետրոս երեք ասորիի չափ պիտի բաժնուի , խելքը գլխէն գացած չէր գիտեր ինչ ընելիքը , և զանի իւր գրկին մէջ սեղմելով , կըսէր . « դու որ կերթաս Վեքին եղբայր իմ Պետրոս , ալ այսուհետեւ ո՛վ պիտի ինձ ընկերանայ դասերս սերտելու , միթէ՞ անտառաբնակ բուերը » :

— Չէ՛ . կըսէր Պետրոս արտասուելով . ես դարձեալ քիչ ժամանակէն պիտի վերադառնամ Աստուծով . սակայն զիս մի մոռնար :

— Այս մտնած զքեզ , գոչեց Սելիմայ . ի՞նչպէս կրնամ ընել այդ բանը . դու չի մտնաս զիս :

Արբ այսպէս Պետրոս և Սելիմայ փոխադարձաբար իրարու գիրկ ինկած կը խօսակցէին , մեր սրտերէն արիւն կը քալէր :

Արջայէս նաւապետը եկաւ և Պետրոսի հետ կառքը մտան : Սելիմայ և մենք մինչև կամուրջին ծայրը գացինք , և կառքը մինչև որ աներևութացաւ Սելիմայ գլուխը ձռած , « Աղբայր իմ , եղբայր իմ » կաղաղակէր : Ահա այսպէս Սելիմայ և Պետրոս իրարմէ բաժնուեցան :

Սելիմայ թեթև հիւանդութեան մը ենթակայ եղաւ , բայց քանի մը շաբաթէն ետքը թէպէտև առողջացաւ , սակայն առջի առողջութիւնը չունէր :

Ամէն երեկոյ երբ խրճիթ վերադառնայի , Սելիմայ զիս քօլը առնելով Պետրոսի գործքերը կը պատմէր , և ստէպ կըսէր ինձ թէ՛ « Հայր իմ , ի՞նչպէս ալ տեսած երազս կատարուեցաւ » :

Տակաւին թուովմաս Հոսիոսիմէ և Յուլիանէ չղիտէին Սելիմայի երազը . ուստի Սելիմայ արտասուելով պատմեց տեսած երազը որոնք ևս արտասուաց կաթիլներով կը թրչէին իրենց դէմքը :

Մեծ չէր ըլլար Սելիմայի ուրախութիւնը երբ Պետրոսի վրայ խօսք բացուէր . և ամէն անգամուն չկրնալով ձածկել իւր ներքին յուզմունքը , կուլար և վինովը այս շարագրած ոտանաւորը կըսէր . զոր մենք ալ լսելով կուլայինք :

Թող ալ անողորմ՝ Պարկեայք անօրէն
Հանգոյց կենացս կտրեն կրկունն ,
Մարի արևս մտնեմ գերեզման
Սիրուն Պետրոսը անոյցք աննման :

Թող եղերգէ գրկելով շիրիմն
Թող զայն արտասուք թրչէ Պետրոսը ,
Երկինք և երկիր համայն բնութիւն
Քանզի զլացան ինձմէ գթուածիւն :

ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Անցաւ սահեցաւ տարի մը որ մենք մեր զաւկին Պետրոսի վրայ չկրցանք տեղեկութիւն մը ստանալ . զի չէինք գիտեր անոր Վեքինի որ կողմը բնակիր :

Սեւիմայն նիհարացաւ , դիմաց գոյնը դեղնեցաւ այն դեղձան մաղերուն խոպոպիքները որոնք ճակատին վրայ հանգչելով իւր գեղեցկութիւնը կը կըրկնապատկէին , հիմայ անոր աչքերը ծածկած էին :

Ինչպէս որ փոթորիկը դաշտին մէջ ոսկեփայլ ծածանող որայները իւր ահագին կատաղութեանը տակ կընկճէ , հովը կը մոնչէ փրփրելով , և կայծակը ժայռեր խորտակելով ահագին քարեր անդնդոց մէջ կը գահավիժէ . իրենց կործանման առտենը ծաղիկները ու հաստարմատ ծառերն անգամ խորտակելով և երկիրս տակն ու վրայ կընեն . նմանապէս Սեւիմայի սիրտը տակն ու վրայ եղած էր Պետրոսի մեկնելուն համար :

Միշտ առանցնակի կը թափառէր դժբաղդ և անմխիթար այն հովիտներուն մէջ , ուր որ Պետրոսի հետ իւր ժամանակները անցուցած էր :

Հատ կը յապաղէր անմուռն ջրաղիին վրայ զոր կոռոզանէր իւր արտասուքներովը , և անգագար պտոյտներ կընէր դէպ ՚ի այն կամուրջին ծայրը՝ ուր զՊետրոսը հիւրընկալելու յոյսը ունէր :

Օր մ'ալ նոյնպէս Աելիմայ առանցնակի բըլ-
բակին ծառին տակ նստած աղիողորմ ձայնիւ
կարասուէր , որ բոլոր անտառը արձագանք
կառնուր : Դպտելով գացի քովը նստայ , « որդ-
եա՛կ իմ Աելիմայ ըսի , ալ հերիք ողբաս , խնայէ՛-
այդ արտասուացդ » :

Ի խորոց սրտի հառաջելով պատասխանեց թէ՛
« ո՛հ , ի՞նչ պիտի կալենան ընել այս արտասուք-
ները որպէս զի կիսացնէլու համար այս մութ և
սոսկալի մտածմունքները որք գիշեր ցերեկ կը տան-
ջեն զիս • թո՛ղ զիս հայր իմ , թո՛ղ որ թափա-
ռիմ այս ընդարձակ և անսահման դաշտերուն մէջ
որ իմ ոտիցս քաջերուն առջևը կը բացուին : Իմ
այս տրտմութիւնս անգնդախոր վերապներ կը բա-
նայ չորս կողմն : Տէրը չորս կողմը սաւառնող է-
ակներու փոթորկայոյղ յորձանքի մէջ մշտնջենա-
ւոր տագնապաւ կը դատէ ներկայն և ապագայն •
որ իր անմահութեան ծովուն մէջ ահեղ ուրական-
ներու պէս կը թռչին • դու ո՛վ հայր իմ , ինձ վըշ-
տակցելովդ այս համակրութեամբ չեն կրնար թե-
թեանալ իմ փշտերս , բայց ինքը տէրը տարաբաղդ-
թող ստեղծէ անդադար նորալոյս գունդեր տեսնե-
լու համար , թող անդադար փշտէ տիեզերաց ա-
հեղ յառաջանքներովը զանոնք օրորելու համար » :

— Իսկ կը խօսիս ինձ այնպիսի նիւթոց վրայ
որդեա՛կ իմ որ միտքս անդադար կը պաշարեն , օ-
րական աշխատութիւնս և մշտնջենաւոր տրտմու-

Թիւն մը կ'ընկճեն Տողիս քեզի համար , և կը զարմանամ որ սէրը կ'զրօնու այսչափ ոչինչ մը տանջելու : Սակայն քու ծնողքդ որդեակ իմ ըսիկ փնջիկ կը համբերեն . Մայրդ Յուլիանէ այդանուաք Թռչնոց կիր զմայլմանցը պէս կաղօթէ , իսկ շնիփսիմէ կը գգուէ քեզ ահաւոր մտածմունքներդ փարատելու համար , որովհետեւ ոչ որ կըզայ քու ներքին տանջանքդ :

— Մ'Տ հայր իմ , կրկնեց դարձեալ Սելիմայ , անբացատրելի մտածմունքներ կը խոնեն բոցախառն սրտիս մէջ երբ ինձ կը խօսուի Պետրոսի վրայօք , կուզեմ ամենակալ մահուան աներևոյթ գահուն վրայ բազմիլ , որ մութ անդունդի մը մէջ կսպստէ ամեն արարածներուն , ո՞ր էր թէ կարենայի մտտենալ անոր ձեռքին , վասնզի այս է կեանք և ի՞նչու պիտի ապրիմ :

— Մահը ձեռք չունի որդեակ իմ , այլ ամեն արարածներուն վրայ կը թագաւորէ :

Ե՛հա այսպէս երբ կը խօսակցէինք , մէյ մ'ալ յանկարծ շնիփսիմէն եկաւ ըսաւ թէ , « օտարական մարդ մը եկեր և կարծեմ զքեզ կը փնտռէ Ա՛ւլա—Պէրժան » :

Իսկոյն Սելիմայի հետ խրճիթ ուղեւորեցանք , որուն սեւոցը վրայ նստած էր կարճ հասակաւ մեկը :

Օտարականը երբ տեսաւ զիս , մաղախէն նստակ մը հանեց ու ձեռքս տալով ըսաւ , « ես կուգամ ջինաստանի փեքին քաղաքէն , այս նաւակը ինձ

տուաւ թնոյմասեան Պետրոս անուամբ երիտասարդ նաւաստի մը , պատուիրելով թէ՛ այս նամակը իմ ճնողացս ձեռքը հասցնես , որոնք Եպտերի Լերանց ստորոտը կը բնակին . անոնց վիճակին վրայ աղէկ տեղեկութիւններ ստանաս , մանաւանդ Սելիմայի » :

Ուստի օտարականին հետ խրճիթ մտանք , ու թնոյմասի արտէն վերադառնալուն կսպսեկինք որ նամակը կարգանք : Եւ յԱ սակայն ինչպէս որ սովորական է թէ ամառուսն տաք եղանակին միջ երբեմն անձրևներ տեղի կուտան , նոյն ատենն ալ ըսկսաւ հեղեղի պէս անձրև գալ : Թնոյմաս որն որ տակաւին սրտէն չէր վերադարձած անձրևի ժամանակ փութաց խրճիթին դէմը դանուած արտին ար-

տերու պահասաններու համար ծառի ծիւղերէ շինուած հիւզը երթալ մինչև որ անձրևը դադրեցաւ : Եյս միջոցին Յուլիանէ օտարականին նախա-

ճաշիկ մը դրաւ , և Սելիմայ անոր քովը նստած
հետաքրքրաբար հարցումներ կընէր թէ՛ արդեօք
դժբաղդութիւն մը պատահած է Պետրոսի :

Իսկ օտարականը անոր քաջառողջ վիճակի մէջ
ըլլալուն կը ջանար համոզել զՍելիմայն թէ՛ «Պետ-
րոս իւր առողջ վիճակի մէջ ըլլալուն ապացոյց այս
նամակը և այս ապարանջանը խրկեց ըսելով , զբը-
պանէն ապարանջանը հանեց և Սելիմայի տուաւ :

Նոյն միջոցին լծովմաս եկաւ և երբ իմացաւ
թէ իւր զաւկէն նամակ եկած է , սկսաւ լալ ու
փառք տալ Աստուծոյ , և յետոյ Յուլիանէ ըս-
կաւ նամակը կարգաւ այսպէս :

Դորովագութ և յոյժ սիրեցեալ ճնողք իմ ,
և հարազատ սրտակցորդ քոյրդ իմ Սելիմայ :

«Մեծ յաջողութեամբ թէ ցամաքային և թէ՛»
«ծովային ճամբորդութիւնն իս զլուխ տանելէն վերջը»
«հասանք Չինաստանի մէկ նաւահանգիստը , նաւաւ»
«հանգստին մէջ ալ մեծ ընդունելութիւն գտայ տե-»
«զղացւոցմէ , և հոն իմ այն անհիմն կարծիքս մանաւ»
«ւանդ կասկածս փարատեցաւ որ Չինաստանցւոց»
«վարմունքին և բարուցը վրայ ունեցեր էի . զի»
«անոնք հոն վաճառականութեան զբաղած բարեւ»
«կիրդ մարդիկն երէն :

«Հոն բանի մը որ կենալէն վերջը դէպ 'ի միե .»
«քին ուղեւորեցայ սուրհանդակի կասքով , մէկ»

«անձի մը հետ, որուն բարեկամութիւնը նախն»
 «մէջ գրաւելու բարեբաղդութիւնը ունեցայ : Լ.յս»
 «անձը այնպիսի ձիրքի տէր մարդ մ'է որ չեմ կրը»
 «նար նկարագրել, և որուն հասաատ բարեկամու»
 «թիւնը ու կարեկց ընթացքը կարող եղաւ զիս»
 «հիւժող արտամութենէն սթափելու, ու իմ տը»
 «խուր մտածմունքներս փարատելու :

«Ա երջապէս առանց վտանքի քանի մը օրէն»
 «Վեքին հասանք, ի՞նչ զարմանք, ի՞նչ ապշումն»
 «զիս պաշարեցին, երբ այս քաղաքին մեծաշէն և»
 «հոյակապ տուները, այլ և այլ շէնքերը, ու պա»
 «լատները իրենց բարձրութեամբը Ս. գրոց մէջ»
 «յիշուած Ազիպտոսի բուրքերուն կը նմանէին,»
 «և ձեր ինձ պատմած Աւրոպայի քաղաքներուն»
 «հարուստ շէնքերուն ալ կը գերազանցէին :

«Վեքինի լայն և երկայն ճամբաները և ա.»
 «նոնց մէջ երթեկող խուռն բազմութեան խառ»
 «նաշփոթ ազաղակները որոնց հնչիւնը գեռ ինձ»
 «անձանօթ էին, իմ ականջներս կը խլացունէին :

«Իւր ընթարձակութիւնն ալ իւր մեծագործ»
 «շէնքերուն համեմատ էր : Իւր բոլորտիքը եղած»
 «ցորենի արտերը ծովուն թեթեւ հովէ մը յուզեալ»
 «մեզմ' ալիքներուն նման կը ծածանէին :

«Լ.յս բոլոր ըստ իս նորանոր տեսարանները»
 «այնպէս զիս ապշութեամբ պաշարած էին, ուր»
 «այն շփոթութեանը մէջ իմ բարեկամս կորսնցու»
 «նելու դժբաղդութիւնը ունեցայ : խիստ մեծ ե»

« զաւ իմ տխրութիւնս երբ զիս իմ կարեկից բաւ »
 « րեկամէս զըզուած տեսայ , իմ խեղճութիւնս կաւ »
 « տարեալ եղաւ երբ մոլորեալ գառնուկի մը նման »
 « աստանդական կը թափառէի , և գիշերն ալ վրայ »
 « հասնելով շէի գիտեր ուր երթալս :

« Այն միջոցին ուր յուսահատութեան աւ »
 « հարկու ճիրաններուն յաղթական դրօշակին թօւ »
 « նարհելու կ'սկսէի , բոլոր զգայութիւնս կորսն »
 « ցուցած , աչքերս մթնցած , և դէմքս մահուան »
 « երկիւղովք գունատեալ մեծ շուկային երկայն փո »
 « ղոցներուն մէկուն գլուխը պատի մը յեցեալ էի . »
 « երբ յանկարծ այս անզգայութենէս սթափեցայ »
 « ծանօթ ձայնէ մը որ զիս անունովս կը կոչէր . »
 « երբ ետես դարձայ իմ բարեկամս տեսայ որ ձե »
 « ոօք նշանացի զիս կը կոչէր , բայց ես քալելու »
 « ժամանակ չունէի , վա ն զի այսպիսի տեղ մը »
 « այսպիսի ատենի մէջ միակ յոյսս կորսնցունելու , »
 « մանաւանդ ձեր գորովագութ ծնողացս հակողու »
 « թեան տակ ունեցած հանգստութեանցս ու վաւ »
 « յելած ուրախութեանցս մտածմունքը զիս բոլոր »
 « րովին անկարող ըրած էին , և առտուունէ մին »
 « չէ երեկոյ ըրած շրջագայութիւններէս բոլոր »
 « անդամներս թմրած էին :

« Այն ժամ պէս բարեկամս զիս գիշերը անցը »
 « նելու համար սենեակ մը տարաւ . ուր ամեն բան »
 « պատրաստ էր իմ միջակս բարեգրելու :

« Այնչէս որ նաւաստիութեան ձեռն սմուխ »

«եղայ, ժամանակս վատնելու համար կը քաշէի»
 «իմ բարեկամիս հետ մէկ ծայրէն միւսը այն կա»
 «ամուրջին վրայ, որ Մէյ-Քոնկ գետին վրայ շինուած»
 «է: Ո՛հ, արդեօք քանի՞ հազար անգամ համրած»
 «եմ այս կամուրջին տախտակները որ ոտքիս տակը»
 «ձայն կը հանէին: Ո՞րչափ ստակ ձգած եմ ար»
 «դեօք այն խեղճ կոյրին կոտորած թիթեղէ ա»
 «մանին մէջ, որ բոլոր տարի այս կամուրջին վրայ»
 «կը պատի:

«Բայց քանի որ նաւաստիութեան ձեռնար»
 «կեցի գրեթէ ողջ առողջ եմ, բայց ձեր և ազ»
 «նիւ Սելիմայի տեսութենէն կարոտեմ մնացած:

«Եյս նամակաբերէս իմ ինչպէս ըլլալս»
 «կրնաք իմանալ, ինձ պատահած դժբաղդ պա»
 «տահարը և հիւանդութիւնս:

«Յուսալով որ քիչ ժամանակէն կը վերա»
 «դառնամ ձեր դիրկը:

Ըստ որում մնամ ցանկացող տեսու»
 «թեանցդ:

Ն. Պետրոս Թովմասեան:

Ի Փետին

Երբոր Յուլիանէ նամակը կարգաց, ըստի»
 «պեցինք օտարականին պատմել Պետրոսի դժբաղդ
 պատահարը: Օտարականը սկսաւ պատմել այսպէս:

«Ձեր որդին ասկէ Փիքին տանող նաւա»
 «պետը նաւուն մէջ հիւանդացաւ, և երբ նաւա»
 «հանդիստը հասանք միւսաւ: Պետրոս Չինաստանի

մէջ մէկը չի ճանչնալուն համար բայց 'ի ինձմէ , իմ քովս էր ապաստանուած մինչև որ ես զայն նաւատիութեան ձեռնարկեցի :

Ընդ մէն ժամանակ Ալեքսանդրի հետ մեր պարապոյց ժամերնիս կանցունէինք կամուրջին վրայ , և արևուն կիզիչ ճառագայթներէն ազատելու համար կերթայինք այն բարձր աշտարակին պատուհաններուն առջևը զոր գետին ձախ կողմը կառուցուած է գետէն ներս մտնող վաճառական նաւերուն ներս մըտած ժամանակնին նշանով մը ազգ ընելու համար :

Չինաստանի տեսակ մը նաւերը* որոնք սովորաբար արմտիք կը բեռնաւորուին , ամէն ձմեռ կամուրջէն ներս գտնուած նաւատորմիզը կապաստանին :

Ընդան գեղեցիկ օրերէն մէկն էր , երբ կամուրջին վրայ գտնուած կամնավաճառին խանութէն կաթ կը գնէինք , աշտարակին պահպանը նըշան տուաւ կամուրջը բացուելու որպէս թէ նաւերը ներս պիտի մտնէին :

Կամուրջը բացուեցաւ որուն մէկ մասին վրայ ես կեցած էի :

Ալեքսանդրոս՝ որ կամուրջին բացուած մասին վրայ էր կեցած , ռըիշներուն պէս աճապարեց ինքն ալ միւս կողմը անցնիլ , բայց դժբաղդաբար գետը ինկաւ և յատակը գնաց :

* Չինաստանի տեսակ մը նաւերը պարսկերէնի կապաստանն են :

կամուրջին վրայ գտնուած ամբոխը սկսաւ ազաղակել թէ՛ «նաւերը ներս չի մտնեն, վասնզի գետը մարդ ինկաւ:» Իսկ նաւապետները չի կըրցին նաւերուն զօրութիւնը մէկէն 'ի մէկ զսպել. ուստի և անցան գացին:

Յետոյ ջանաց բոլոր բազմութիւնը գետը մարդ իջեցնել և ազատել զՊետրոս, բայց իրենց ճիգը պարապը ելաւ երբ քանի մը նաւաստիներ ծովը նետուեցան, սակայն Պետրոս առանց մէկու մը օգնութեամբը ջուրին երեսը ելաւ կամուրջին վանդակասիւններէն մէկը բռնեց, ու քանի մը հոգւոյ օգնութեամբը վեր ելաւ ու կիսամեռ ինկաւ:

Թեպէտև առաջի անգամ վախցայ թէ գետին յատակը ժայռեր գտնուելով Պետրոսի փնաս մը հասցուցած են, բայց յետոյ իմացայ թէ աւազուտ տեղ մ'է եղեր * Ավիհանոսի յատակին պէս:

Այնքապէս կամուրջին վրայ գտնուողներէն ազնուական մէկը իմ հետս խրկեց Պետրոսը իւր բնակարանը և հրամայեց որ բժիշկը կանչուի:

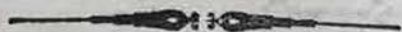
Եւ Պետրոս բոլորովին ինքզինքը կորսնցուցած անկողնոյ մէջ ինկաւ, ու բժշկին հրամանացը համեմատ զիս հիւանդին քովը թողուցին որ անոր ամէն պիտոյքը հոգամ:

Կամաց կամաց սկսաւ Պետրոս իւր առողջութիւնը գտնել, և երբ ազէկ մը առողջացաւ, ու-

* Ասոր տեղեկութիւնը Պարսնաբնան վերջերէ գրուած է:

զեց ձեր քովը վերադառնալ, բայց իւր բարերարը զինքը չիթողուց համողելով որ, « պարտաւոր եմ զքեզ գործի մը ձեռնարկել, և թէ քու տեղդ բարեկամդ թող երթայ ծնողացդ որ կրնայ լեզուաւ իմացնել քու ի՞նչ վիճակի մէջ, ո՞ւր և որո՞ւ քով ըլլալդ. այլ դու անոր հաւատարիմ ըլլալուն համար նամակ մը տուր : »

Եւ յս ըսաւ և զիս ճամբեց որ հոս դամ ձեր որպիսութիւնը իմանալու և դարձեալ երթամ Վեքին : » Օտարականը քանի մը օր սպասելէն վերջը ճամբայ ելաւ, անոր իմացուցինք մեր որպիսութիւնը և անցուցած ժամանակնիս Պետրոս քանի որ մեզմէ բաժնուէր էր : Սելիմայ՝ որ Պետրոսի վրայօք լսած պատմութիւններէն շատ խռոված էր, թախանձանօք աղաչեց Օտարականին որ « Պետրոս ալ վերադառնայ իւր ծնողաց գիրկը, հերիք սեպելով այսչափ ատեն անոնց քովէն հեռանալը, որք գիշեր և ցերեկ կարտասուեն իրեն համար : » Եւ ինչպէս որ Պետրոսի ճամբորդութեան ժամանակը մինչև կաուրջին ծայրը դացած էր, նոյնպէս և Օտարականին հետ ալ մինչև կամուրջ երթալով, ճամբեց :

ՍԵՆՏԻՄԱՅԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Տարւոյն գեղեցիկ եղանակին մէկը Աշունը մօտեցած էր : Այս գեղեցիկ եղանակին մէջ եղեամբէ զարնուած տերեւները կ'սկսին վար թափիլ կազմախի և թաւշենիի ծառերէն :

Արեւելեան գաղջ հովը այս երկրային փրփուրը կաւէր երբ արեւը երկնից երեսը բարձրանայր : Երկինքը գրեթէ իւր գեղեցկութիւնը կըզգենայր :

Ապտերի լեռները անհուն երկինքի մը մէջ կընկղմէին :

Մեզի համար բոլոր ժամերը երկայն էին . զի Պետրոսի վերադարձին տակաւին շատ ժամանակ ունենալնէս 'ի զատ , Սելիմայի անձնական տխրութեանը համաձայնած էինք : Միտքս դրեր էի այնուհետև բոլորովին Պետրոսը անձնատուր չընել հեռացնել Սելիմայէն ամէն կերպ մարդկային այն ընկերութիւններէն , որոնք կրնային զՍելիմայն Պետրոսէն բաժնել :

Թոյլմաս , ճիշդ իմ տրամադրութեանցս մէջ գտեր էի . կենաց դառնութենէն ծերացած , հանձար անձանօթ իր անձին , ամփոփուած սիրտ ,

ապիտակահեր ու ալևոր, և Սելիմայի համար մը-
տածմունքէն յոգնած մարմին մ'էր :

Մինչդեռ իմ և բարի դրացոյս ընտանիքը
այս կերպ մտածմունքներով պաշարուած էին, և
Սելիմայ՝ որ օտարականէն Պետրոսի համար լսած
պատմութիւններէն վրդովուած ոչ սեղան կիջներ
և ոչ կը խօսէր, այլ միայն անտառները կը թա-
փառէր, ալ բոլորովին ուժէ ինկած հիւանդու-
թեան անկողնոյն ողջունեց : Մեր ամէն խառնա-
շիտթ մտածմունքները կրկնապատկուեցան, ալ
Պետրոսը բոլորովին մոռցած էինք և Սելիմայի հո-
գը կը կրէինք :

Ուստի ուզեցի զայն փոխադրել Մակոյ գիւ-
ղին հիւանդանոցը որն որ ասկէց երկու փարսախ
հեռու կիյնայ :

Աստու մը կանուխ ելայ անկողնէս և գացի վե-
րոյ իշեալ գիւղը, հոն գտնուած ծերունի բժշկին
տունէն բարեսրտօ լթեամբ ընդունուեցայ, և բը-
ժշկին իմացուցի Սելիմայի հիւանդութիւնը :

Ծերունի բժշկին յորդորանօքը որոշեցինք
Սելիմայն հիւանդանոցը փոխադրել : Իսկոյն խըր-
ճիթ վերադառնալով ծառի ճիւղերէ պատգաւակ
մը հիւսեցի յորում Սելիմայն հանգչեցնելով (մօլ-
մասի հետ ծերունի բժիշկին տունը տարինք :

Այս առանձնակեաց բարի ծեր բժիշկին տու-
նը նեղ ճամբով մը միայն գիւղին կը կցուէր : Տա-
նը ետևի կողմը գեղեցիկ ծալկազարդ պարտեզի մը

վրայ կը նայէր : Տանը դիմացը զառիվայր մարգա-
 գետիններ, երկայնաբան վայրի շագանակի ծառե-
 րու անտառներ կային ուրկէ խել մը առուններ ի-
 րենց ջուրերը կը հոսեցնէին. և այս տեղուանքս ալ
 մարդ ապահով էր թէ միայն ոչխարաց երամակ-
 ներու պիտի պատահի :

Օտրունի բժիշկը Աելիմայի փոքրիկ սննեակ
 մը տուաւ որուն պատուհանները պարտեզին և
 դաշտին վրայ կը նայէին : Կսկ միւս սննեակները
 ամէնքն ալ հիւանդներով լեցուն էին :

Թէպէտև մենք կարեկցութիւն մը կ'զգայինք
 Աելիմայի վրայ որ Պետրոսի պէս մեզմէ հեռացած
 էր, օտար երկրի մը մէջ հիւանդ էր, վասն զի հոն-
 իւր բժշկութիւնը պիտի գտնէր. տխուր ալ էր ան-
 շուշտ. որովհետև իւր ծնողացմէն հեռացած էր.
 բայց մենք զինքը տեսնելու չէինք բաղձար, որքան
 որ իւր շուրջը գտնուողները կը հիանային իրեն շը-
 նորհալի կերպին և գեղեցկութեանը վրայով :

Ընտելութեամբ երկչոտ ու զգուշացող ըլլալով
 չունէր բնաւ այն անձնական վստահութիւնը որ
 շատ մարդիկ կը խրախուսէ դիպուածական ընտա-
 նութիւններ ընել, ոչ տեսնել կուղէր և ոչ տես-
 նուիլ :

Ահա այսպէս սահեցան ցմեռուան երջանկա-
 ւէտ ամիսներն ու օրերը, առանց մեր մտաց տպա-
 ւորութենէն զատ բանով մը :

Վարունն՝ ալ եկեր հասեր էր : Ապտերի

լեռները տերևոց կանանչ շուքովն և կաղնիներու հոտաւետ ձիւնովը անձնող ճամբորդները կը ծածկէին : Խորձթին վերի յարկէն կը տեսնէինք Մակոյի բլուրներուն ծածանեալ կանանչագեղ երկար գծերը : Լսոնք հինգ ամիս մեր մոռցած բնութեան յիշատակներն ու ծարաւութիւններն էին : Սելիմայի սրտին կը զրկէին խայթիչ մտածմունքներ ու յանդիմանութիւններ : Իրիկունը լուսինը անտառաց գագաթներու վրայ իր լուսեղէն ցայտերովը կը ծփեր : Մտախոհ աստղը Լագալեան գետին դաշտին ծայրէն կը բանար լուսաւոր անցքեր :

Սելիմայի մտաց խորհուրդները ծաղկանց անոյշ հոտերուն ու նկարներուն ազդեցութեամբը բնականապէս զայն նորէն կը տանէին դէպ 'ի այն բնութիւնը որուն գիրկը երջանիկ պիտի ըլլար :

Թէպետե ձմեռը շաբաթը երկու անգամ ես և թոյլմաս անոր այցելութեան կերթայինք, սակայն տակաւին Հոփիսիմէ և Յուլիանէ չէին տեսած զայն :

ԳԼ • ԺԴ •

ՍԵԼԻՄԱՅ ԽՐՃԻԹ ԿԸ ՓՈՒՆԴԻՐՈՒԻ

Աստու մը Հոփիսիմէ և Յուլիանէ ուղեցին այցելութեան երթալ Սելիմայի :

Աստի Յուլիանէ ծաղկէ փունջ մը հիւսեց և

վինը անոր մէջը դրաւ : Հոփփսիմէ ալ Պետրոսի զոր-
կած ապարանջանը առաւ և սկսանք երթալ Մա-
կոյ գիւղը : Երբոր ծերունի բժշկին տունը մտանք
ուղղակի գացինք Սելիմայի սենեակը , որուն դրա-
նը նիզը դրուած և Սելիմայ ալ այսպէս կ'ըսէր
ինքն իրեն :

« Ըհա նորէն կարթննամ խառն 'ի խուռն ե-
րազներով միտքս շուարեցնող քունէն • ո՛հ , նո-
րէն արտասուք հոսեցնելու համար է որ աչքերըս
կը բացուին այս առաւօտ : Ահաւասիկ ամէն օր այս
ժամանակ կարթննամ վշտացս հետ և մեկտեղե-
լով կը խօսակցինք :

Ըւ ի՞նչ փոյթ ինձ : Ես իմ վերջին օրե-
րուս կը մօտենամ , գերեզմանը չի կրնար ուշանալ
ինձ համար բացուելու : Մինչև այս ատեն միակ
ապրեցայ , կարծես թէ զբաղելով որ իմ
կեանքս մաշեցուց :

Աջ հասնիմ կենացըս վախճանին և ցաւով
սրտի կը տեսնեմ որ պատճառը իմ ծնողքս եղաւ :

Ըւ կարելի՞ է արդեօք ետ դառնալ ու նորէն
երջանկութեան ճամբան ձեռք առնուլ , փոխանակ
այն ճամբուն զոր դժբաղդաբար ընտրեք եմ : Ես
սէրը չէի ճանչնար , իմ վրաս բոլոր ընտանեկան
սէրերուն միայն պարապութիւնը կը տեսնէի • ինձ
քաղցր կը թուէր այս սէրը գտնելու այնպիսի մե-
կու մը քով որուն սիրտը այսպիսի վեհանձնու-
թեամբ զիս որդեգրեք էր : »

Արբոր Սելիմայ այսպէս կը խօսէր՝. և մնք
որ դրանք սեմոցը տակ նստած անձայն մտիկ կընէ-
ինք, յանկարծ ծառայի մը սանդուխէն վեր ելած
ժամանակը ըրած աղմուկէն Սելիմայ շփոթելով,
« ո՞վ կայ դուրսը, » պօռաց :

Թոյլմաս դուռը բանալով ներս մտաւ, Սե-
լիմայ սկսաւ ըսել, « եկո՛ւ բարեկամ, եկո՛ւ, քեզի
թոյլտուութիւն կայ, վասն զի զքեզ և իմ հայրս
կը գտնեմ զիս սիրող, մայրս և բարեկամուհիս ին-
չո՞ւ իրենց Սելիմային այցելութեան չեն գար : »

Յուշանէ և Հոփոսիմէ երբ լսեցին այս խօս-
քերը, մէկէն ներս վազեցին և Սելիմայի հետ սի-
րոյ համբոյրներ իրարու տուին, առանց բառ մը
արտասանելու, իբր թէ ներողութիւն կը խնդրէին
Սելիմայէն :

Նոյն օրը ուրախութեամբ անցուցինք, և
երբ երեկոյ եղաւ ուզեցինք խրճիթ վերադառնալ,
բայց Սելիմայ թախանձանօք աղաչեց որ նոյն գի-
շերը հոն անցունենք :

Ուստի նոյն գիշերը ճաշերնիս ըրինք, և
լուսնոյ լուսովը սկսանք պտտիլ մարգագետնին մէջ :

Գիշերային այն գորտերը որք պարտեզներուն
և սովորաբար մարգագետներուն մէջ ոստոստելով
կը ճարակին, երբ Սելիմայ տեսնար զանոնք այս-
պէս կըսէր :

— Ո՞վ գորտեր, դուք որ ձեր կենցաղուն օրե-
րը այսպէս զուարճութեամբ կանցնէք, ձեր սիրելի-

ներուն բազկացը տակ կը հանգչեք իրենց բոյներուն մէջ, իսկ ես իմ սիրելիներէս զուրկ ըլլալէս զատ, գիշերը մայրենի բոյնիս մէջ չեմ անցնէր, այլ օտար բոյնի մը մէջ, որ որչափ փափուկ ըլլայ դարձեալ ինձ համար ապառաժ քարերու և խոչնդոտներու վրայ պառկել է : »

Հետևեալ առաւօտ ուղեւորեցանք խրճիթ առանց Սելիմայն հետ տանելու, հապախօստացանք քիչ ժամանակէն խրճիթ փոխադրել :

Միառուան տաք եղանակին մէջ ըլլալով, և յուսալով որ ալ Պետրոս կը վերադառնայ փեքինէն, որոշեցինք խրճիթ փոխադրել զՍելիմայն :

Սասնորոյ թուլմասի հետ գացինք Սելիմայի սենեակը որուն դուռը ամէն ատենուան պէս փակուած էր, հոն քիչ մը ժամանակ սպասեցինք ու յետոյ կամաց մը դուռը բացինք և տեսանք որ կը քնանար :

Պետնին վրայ ծունկ չոգեցանք ձեռքերնիս անկողնոյն վրայ դրինք և աչքերնիս անդադար անոր դէմքը կը դիտէին : Այրկար ատեն սրտանց և արտասուք թափելով աղօթք ըրինք. երբոր աղօթքնիս լմնցուցինք աչքերնիս ողողած էին, ծածկեցինք երեսնիս անոր երեսէն որուն արթննալը այնչափ մոլեգին սիրով կը խնդրէին :

Ձեռքերս աչքերուն վրայէն անցուցած ատենս մէկէն ՚ի մէկ զգացի որ ձեռքը իմ ձեռացս կը դպչէր ու թոյլ կերպիւ գլխուն վրայ կը տանէր, կը

կարծէր թէ Պետրոսը ես եմ, և կուզէր որ ճակտին վրայի մազերը մէկդի տանիմ :

Աղաղակ մը ձգեցի և դիտեցի որ աչքերը բացուեցան , բերանը շունչ կառնոյր , երեսը կը խնդար , և որոշ կերպիւ ըսեցի այս խօսքերը , « ո՞վ Աստուած իմ , շնորհակալ եմ : »

Առաւօտեան զովութիւնը զինքը սթափեցուցեր էր մինչդեռ մենք աղօթքի պարապած էինք , երեսը արտասուքներու մէջ ողողեր էր անկողնոյն եզերքին վրայ :

« Ո՞վ Աստուած իմ , ըսաւ , դարձեալ , շնորհակալ եմ , և դուք ծնողք իմ ներեցէ՛ք ինձ , և թէ ի՞նչ պատճառաւ հաս եկած էք կանուխ : »

— Օքեզ խրճիթ տանելու համար , պատասխանեց թուովմաս : հանգարտ կերպով մը :

— Խրճիթ , ըսաւ զարմացմամբ , խրճիթ :

— Այո՛ , յարեց թուովմաս , և թէ քիչ ժամանակէն ալ Պետրոս պիտի վերադառնայ :

Աստի սկսանք խօսակցելով երթալ խրճիթ , շուրջիսիմէ և Յուլիանէ որոնք կամուրջին ծայրը կ'սպասէին . դիմաւորեցին զՍելիմայն և խրճիթ տարին :

ԳԼ. ԺԵ.

ՄԱՀ ՍԵԼԻՄԱՅԻ

ԵՒ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՊԵՏՐՈՍԻ

Այս կերպով անցուցինք երէք տարուան ա. միսներն ու օրերը, առանց Պետրոսի վրայ տեղեկութիւն մը ստանալու բաց 'ի այն նամակէն զոր երկու տարի առաջ մեզ զրկած էր :

Թողմաս առանց գաւազանի չէր կրնար պըտրտիլ, վասն զի գեղեցիկ և սիրելի ձերութիւն մը ստացած էր որով մահուան դուռը պիտի երթար :

Ընոր կապոյտ աչքերը ունէին քաղցր, բայց քործածուած տեսութեան թափանցող նայուածքը :

Իւր հասակէն ճերմկցած մազերը կարապ թռչնոյ աղուամազի կակոզութիւնը ունէին :

Չեռքերը նիհար ու ճերմակ էին, արձանի մը մարմարիոնէ ձեռքերուն պէս :

Երիւնք հատած ըլլալով, քանի մը կապոյտ և բակներ միայն կը սողային քունքերուն վրայ :

Եւ եթէ խօսիլ սկսէր, երկար լռութեամբ

այն խօսքերը կ'ընդհատէր , որպէս թէ Սելիմայի անջացը մէջ թափանցելու ժամանակ տայ . և ըսածներուն համը առնէ , մտօք այս խօսքերը ինչ համեմէր միշտ շնորհալի հրճուանօք :

Իսկ Սելիմայ , ամէն ժամանակ և ամէն գիշերը կը շարունակէր երթալ կամուրջին կամ գետնը զերքին վրայ , փոփոխակի շրջագայելով կամ կանգնելով և պարապ տեղն սպասելով որ Պետրոսը տեսնէր և իրեն տար այն անձայն կոչոյ նշանը որ մէջերնին դրած էին :

Գետին քանի՞ ծոյլ ալիքներուն ետեէն չէր նայած իրենց խուսափելու ատե՛ր որոնք կամուրջին կամարին տակէն կը տանէին լուսնոյ ծփեալ աղօտ լուսերը :

Ա՛հ , այս ժամերը որոնք իրեն համար ուշ կը սահէին , ո՞րչափ կը նզովէր զանոնք իրենց դանդաղութեանը համար , կամ բողբոջելով իրենց շտապելուն համար : Ա՛հ , արդեօք կա՞ն երջանիկ և հանգստեան օրեր կը պօռար , և յետոյ ալ ճարը հատած կը վերագառնար խրճիթ ուր կիսամեակի յնար :

Թեպէտև կը գուշակէի թէ նորէն հիւանդութեան մը ենթակայ պիտի ըլլայ Սելիմայն . բայց ինչ օգուտ , ուստի յոյսերնիս Աստուծոյ յանձնած իրաց վախճանին կ'սպասէինք :

Իրիկուն մը Սելիմայ կամուրջին ծայրը գացած էր և սովորականէն աւելի ուշացաւ :

Ուստի պարտաւորեցայ երթալ փնտռել Սե-
 իմայն, բայց որ կողմը որ գացի չի կրցայ գտնել,
 կը թափառէի անտառները բարձրաձայն իր անունը
 տալով, սակայն արձագանքներէ զատ ուրիշ ձայն
 մը չէի լսեր: Գիշերը բաւական ժամանակ անցեր էր
 որ ես յուսահատ դարձայ խրճիթ, բայց չի կրցայ
 քնանալ մինչև որ ազլորները սկսան միաձայն եր-
 գել: Ա՛ երջապէս յոգնած ըլլալու ծնօտս պատին
 կրթնցուցած ձեռքերս ծնգացս վրայ իրարու ան-
 ցուցած քնացայ: Արբոր արթնցայ արդէն արևը
 երկնից երեսը լաւ մը բարձրացած ըլլալով լուսա-
 ւոր անդրադարձներ բոլոր անտառը կը լեցնէր.
 քաղցրաձայն թռչնիկները ծառէ ծառ կոստոստէին
 և կաղնոյ տերեւները կը կտցէին:

Փոշիով ու ծովուն փրփուրովը աղտոտած հան-
 դերձս փոխեցի, արթուն կենայէ յոգնած ու կար-
 մըրած աչքերս լուացի, գաւազանս առի և սկսայ
 մոլորեալ գառնուկիս պէս զոր ժամանակաւ կորու-
 սած էի, փնտռել Սեւիմայն, բայց չը գիտէի թէ
 ճակատագիրը ի՞նչ որոշած էր:

Ուղղակի նորոյ գիւղը գացի, յուսալով որ
 Սեւիմայ իւր ընկերուհւոյն տունը գացած է, որուչ
 հաստատ բարեկամութիւնը բժշկին տունը գրաւած
 էր: Բայց ՚ի զո՛ւր, ուստի յուսահատ փութացի
 խրճիթ վերադառնալ, և կը յուսայի թէ Սեւիմայն
 խրճիթը կը գտնեմ:

Արբ խրճիթին մօտեցայ տեսայ Պետրոսը խը-

Ճիթին դրանը առջև իւր մօրը Հռիփսիմէի հետ գլոր-
կախառնեալ, և ուղղակի խրճիթ մտայ : Էն մեր
դէմքերը ուրախութեան արցունքներով կը թրջու-
էին Պետրոսի յանակնկալս իւր ծնողաց գիրկը վե-
րադառնալուն համար • բայց Սելիմայ դարձեալ
խրճիթը չէր :

Ստէպ ստէպ Պետրոս Սելիմայն կը հարցնէր
թէ արդեօք դժբաղդութիւն մը պատահած է անոր :

— Իսկ ես կը համոզէի թէ քիչ մը անձնական
տկարութիւն ունենալուն համար ծերունի բժշկին
տունն է, և ահա կերթամ զայն բերել : Այս ըսի
և խրճիթէն մեկնեցայ, բայց չէի գիտեր անոր ուր
ըլլալը : Ծերունի բժշկին տունը գացի բոլոր Մակոյի
բլուրները և անտառները փնտռեցի բայց չի կրցայ
գտնել, յուսահատութիւնը զիս պատեց թէ ար-
դեօք գե՞տը ինկած է : Բոլոր օրը այսպէս անցու-
ցի և առանց խրճիթ վերադառնալու ուզեցի պան-
դոկ ուղեւորիլ : Եւրան մը տակ քանի մը վրանա-
բնակ Չինաստանցիներ տեսայ որք իրենց ընտանեօքը
ամառը անցնելու համար այն կողմերը կուգան : Ա-
նոնց տղաքը վրանին առջևը ծառի կտորուանք կը
վառէին, մօտեցայ անոնց և Սելիմայն հարցուցի :
Ընոնցմէ մէկը սկսաւ այսպէս ըսել :

« Երեկ գիշեր մեր վրանը աղջիկ մը եկաւ որ
չատ գեղեցիկ ձայն մ'ունէր, ու մեզի հետ կերակ-
րելէն ետքը դիմացի անտառը մտաւ, քանի մը
ժամ անցնելէն վերջը հեռուէն ականջնուս վերա-

ւորեալի մը ձայնը եկաւ որ օգնութիւն կը կանչէր : Հայրս ատրճանակը առաւ և մենք ալ կաղամախի ծառերէն ջահ մը վառեցինք և անտառը մտանք , սակայն մարդ չի տեսանք • երբոր յուսահատ կը վերադառնայինք ձայնը մօտ տեղէ մը նորէն լսելնուս պէս հոն ուղեւորեցանք :

« փոսի մը մէջ արիւնաթախ մէկը տեսանք , սակայն ով ըլլալը չէինք գիտեր • մենք փոսին բերանը կեցանք ու հայրս վար իջաւ , և երբ վերաւորեալը վեր առաւ , տեսանք որ առջի իրիկուան մեր վրանը եկող ազջիկն է որ ճամբէն շուարեր և խոչնդոտներով լի փօսը ինկեր է : Խեղճ աղջիկան դէմքէն մահուան ցուրտ քրտինքը կ'իջնար : Ուստի հայրս գիշերը հոն կեցաւ և հիմա ալ գիւղ գնաց անոր ծնողքը գտնելու : »

Երբոր այս խօսքերը լսեցի աղաչեցի անոնց որ պէս զի այն աղջիկան ուր ըլլալը ինձ իմացնեն :

Իսկոյն նազանդեցան ինձ որոնց հետ մտանք անտառը : Այրի շագանակի ծառի մը տակ տեսայ վերաւորեալը որ Սելիմայ էր :

— Ո՞վ Աստուած իմ , գոչեցի :

Սելիմայ սթափեցաւ աղաղակէս . աչաց լոյսը մարելով թալացեալ հայիլ սկսած , երեսը արիւնով գունատեալ , « Հա՛յր իմ , ըսաւ խեղճուկ ձայնով մը , աւասիկ կեանքս Պետրոսի համար կը զընով մը , աւասիկ կեանքս Պետրոսի համար կը զընով մը , անոր համար մեռնիլս իրեն իմացնես , և քաւեմ , անոր համար մեռնիլս իրեն իմացնես , և իմ գերեզմանս ծաղկներով ծածկես որպէս զի ան-

ցորդները իմ գերեզմանիս ծաղիկները իրենց արտասուօքը թառամեցնեն վասն զի ես «Պետրոսի համար թառամեցայ» : Այս ըստ և իւր շուրջը գրանուողներուն վրայ նայուածք մը ձգելով հոգին աւանդեց :

— Ա՞յլ ճանապարհորդ, անգութ Մահը իմ ծառիս նախանձելով իր ուտիճը խրկեց որ իմ մէկ հատիկ վարդս թառամեցուց : Ա՛հ, այս աշխարհիս բարութիւնները որչափ խաբեբայ են, թէորքիչ մը հանգստութիւն տայ անոր ետեւէն գաւաթներով լեղի պատրաստած է խմցնելու :

Այն ծառին տակը ուր Սելիմայ հոգին աւանդեց, հոն ի՞նչ կրնայի ընել, որո՞ւ աղաչէի, եթէ վրանաբնակ Չինաստանցուց իմացունէի, կայրէին : Աւ ճարս հատած գիշեր ատեն զայն գրկեցի և խրճիթին քովերը բերի, հեծկտուքս բռնի կը խեղդէի որպէս զի խրճիթէն չիմանան ծառի մը տակ գերեզման մը փորեցի ձեռքերս ու ոտքերս դողալով. կարծես թէ զայն մեռցնողը ես եմ, վերջին համբոյրս անոր արիւնոտ դէմքին վերայ դրօշմելով՝ հողը վրան լեցնելով գողի պէս փախայ քովէն և մտայ անտառը նոյն գիշերը անցունելու : Հետեւեալ առաւօտ ծաղիկներ ժողվելով անոր գերեզմանը ծածկեցի ու խրճիթ ուղեւորեցայ, հոն եղելութիւնը պատմեցի որք գիշեր և ցերեկ կ'արտասուէին :

ՎԵՐՋԱՐԱՆ

Քրկու հիւղերը երբեմն ողբոց արձագանքներով և երբեմն խորին լուռութեամբ կը լեցուէին :

Եթէ մարդ իւր մեռնիլը մտածէ կ'սկսի երկչոտիլ, և եթէ աչքը մահու բնակարանին խորունկութեանը վրայ դարձնէ, վախնալով ետ կը քաշուի : Պետրոս ալ նմանապէս երբեմն ինքզինքը մեռցնելու փորձ կը փորձէր բարձր տեղերէ վար ի յնալով, երբեմն Սելիմայի գերեզմանին այցելութեան կերթար և երբեմն խոզարածի պէս լեռները կը թափառէր, ու երբ վերաւորուած ըլլար խրճիթ կը վերադառնար ուր կիսամեռ կիյնար :

Չմեռուան եղանակին մէջ էինք : Պետրոս ամէն առաւօտ գերեզմանին ձիւները կը մաքրէր, հոն իւր սովորական կոծը շարունակելով :

Քանի մը օր Պետրոս չերևաց, ուստի պարտաւորեցայ զինքը փնտռել. բայց չի կրցայ անտառէն դուրս ելլել. վասն զի ձիւնը բոլոր ճամբայները անյայտ ըրած էր, և ցուրտ քամի մը փչելուն համար փութացի խրճիթ վերադառնալ :

Երբ գերեզմանին մօտեցայ, որուն գերեզման ըլլալը ծառէն յայտնի էր, հոն կանկ առի քիչ մը

ատեն , և ցուրտին չի դիմանալով քայլերս կը
կրկնապատկէի . ճամբան ձիւնին վրայ արեան կա-
թիլներ տեսայ , դողդղալով աչքերս խոնարհեցու-
ցած արեան հետքերը դիտելով կերթայի որոնք
հետզհետէ կը շատնային : Յանկարծ տեսայ որ
Պետրոս ձիւնին տակ արիւնաթաթախ սառած էր :

« Ո՞վ Աստուած իմ , » գոչեցի : Եկէք լեռներ
ու անտառներ , իւր արեանը ծարաւող եղբունա-
գործին մարմինը թաղեցէք , բայց և ոչ մին ինձ
կը պատասխանէր : Ո՞վ ճակատագիր , միթէ այս
երկու անմեղաց մարմինները գերեզման իջեցնելու
ձառայութիւնը տարաբաղդ հօր մը ձգած ես :

Չեռքերս ոտքերս սառած , արտասուքը դի-
մացս վրայ ցամբած գերեզմանը կը պատրաստէի ,
մերթ ձիւնին վրայ կը գլտարէի մերթ ցուրտին չի
դիմանալով կանկ կառնէի , և երբ լմնցայ , զայն
գերեզմանը դրի անոր արիւնտ ճակտին աչ համ-
բոյր մը դրոշմելով , ձիւնով և հողով գերեզմանը
ծածկեցի : Երբ խրճիթ հասայ Հռիփսիմէ և Յու-
լիանէ զիս վառարանին քով տարին ուր բոցը կը
ճարճատէր , հոն եղելութիւնը չի պատմեցի և մին
չև այս օր չեն գիտեր Պետրոսի մահը , հապա գի-
տեն որ նա նորէն փեքին գացած է :

Գերեզմանները ծաղիկներով կը ծածկեմ .

Չի գիտեմ ես ե՞րբ գերեզման պիտի իջնեմ :

« Երունին այս երկար պատմութիւնը ինձ »

ըսաւ և լռեց , ու թոյլ տուաւ արտասուաց որ
բռնութեամբ հոսելով իւր դէմքը ողուեն :

Արիտասարդ օտարականիս սիրտը որ ապեր-
ջանիկ ծերունւոյն ըսածներէն խոր սրտաշարժ տը-
պաւորութիւն մը ըրած էին , « Այն Աստուածը ,
Ըսի , որ տառապելոց Աստուածն է , քեզ ու քու
ամուսինդ ձեռքէ չի թողուր : Անիկայ շատ անգամ
թշուառութիւնը կը զոհէ որպէս զի անկէ ետքը
չնորհելէք երջանկութիւնը մեզ աւելի զգալի ընէ .
մխիթարուէ՛ , յուսա՛ առ Աստուած և անիկայ
պիտի գթայ : Այս և ասոր նման շատ մը խօսքե-
րով տարաբաղդ ծերունւոյն սիրտը սփոփելէ վեր-
ջը հեռացայ անկէ անոր բարի օրեր և ժամանակ-
ներ մաղթելով , և սկսայ դարձեալ իմ ճամբոր-
դութիւնս շարունակել :

ՎԵՐՋ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՈՎԿԻԱՆՈՍԻՆ ՇԱՏԱԿԸ

Արքիւն և նորագոյն քննութիւնները ցուցուցած են որ Ովկիանոսի յատակը՝ փոխանակ լոկ ժայռ կամ կարծր կաւ ըլլալու, ինչպէս մինչև ցարդ կը կարծուէր, ջուրերու եղերքը գտնուող քարերու վրայ բուսնող մամուռոյ նման կակուղ նիւթով մը ծածկուած է: Այս նիւթը հասարակ կակուղ կաւի կը նմանի, բայց երբ մանրացուցով քննուի, բազկացած կ'երևի խեցեմորթներու պատեաններէ, որք այնչափ մանր են որ առանց մանրացուցի չեն կըրնար աչօք զանազանուիլ: Այս պատեաններուն մէջ բնակող ամենափոքր կենդանիները հաւանականաբար Ովկիանոսին երեսը կ'ապրէին, վասն զի մինակ հոն կրնային գտնել ան լոյսն ու ջերմութիւնը որ կենդանեաց և տնկոց հարկաւոր են: Իայց անոնք իրենց կարճ կեանքն աւարտելէն ետքը՝ անոնց մանրը պատեանները ծովին յատակը իջած են: Այս մանր խեցեմորթ ձուկերէն բիւրաւորներ և բիւրաւորներ ծովուն մէջ ապրած և մեռած են. և անոնց պատեանները ձեան ամենամանր մասերուն պէս ծովին խորը տեղաւոր՝ այսպէս բոլորովին ծածկած են անոր յատակը, ուր տակաւին կը կենան. և զարմանալին ան է որ աս մանր պատեանները կ'որբ-

տած չեն , այսինքն՝ 'ի բնէ շատ փափուկ և մանր
 ըլլալով տակաւին իրենց ձեւին մէջ անբողջ մնացած
 են : Ասիկա կը ցուցնէ թէ ծովին այն խորութեան
 նը մէջ ուր յիշեալ մանր մանր պատեանները կը
 կենան՝ ամենեւին յորձանք չկայ , ոչ ալ ջուրերու
 յուզում կամ ծփանք որով պատեաններն իրարու
 զարնուելով մանրին կամ փշրին : Աս գիւտն ընող-
 ներն անոնք են որ Ադլանտեան Հեռագրին պարա-
 նը դնելու ատեն պատեհութիւն ունեցան Ավկիա-
 նոսին յատակը քննելու : Հատ անգամ յիշեալ
 կաւանման կակուղ նիւթէն բաւական քանակու-
 թիւն մը վեր առնուած է այն գործիքով որով Ավ-
 կիանոսին յատակը կը զննուէր , և այս առթիւ այն
 նիւթը քննուելով մանր խեցեմորթ պատեաններէ
 բաղադրեալ ըլլալն իմացուեցաւ : Հիմա երկու Հե-
 ոագրական պարանները յիշեալ անհամար խեցի-
 ներէ բաղկացեալ նիւթին մէջ զետեղուած են . և
 որովհետեւ , ինչպէս ըսինք , ցուցուած է որ այն խե-
 ցիները ծովուն ան խորութեանը մէջ դարերէ 'ի
 վեր կը կենան անխռով և անշարժ մըրիկներէ՝ որք
 ծովուն վերի մասը կամ երեսը կը յուզեն , շատ
 հաւանական է թէ հին և նոր աշխարհաց մէջ լուր
 առնող և տուող այս երկու Պարաններն ալ նոյն
 խորութեան մէջ դարերով անվտարով և անվնաս
 պիտի մնան : Այն քննութիւնները ցուցուցին նաև
 որ Ավկիանոսին գէթ այն մասին մէջ ուր Հեռագ-
 րական պարանը պիտի դրուէր՝ ծովին յատակը ան

հաւասար կամ խորտուբորտ չէ . ծովեզերքէն մինչև Ովկիանոսին ամենէն խորունկ յատակը՝ էջն աստիճան աստիճան է , տեսնուած է նաև որ տեղ տեղ բաւական միջոցներ բոլորովին հարթ են :

Աս պարագան պարանին դրուիլը դիւրին ըրաւ , ապա թէ ոչ շատ դժուարութիւն պիտի կրուէր , այնպէս որ կարծես թէ Վախախնամութիւնը յատկապէս աս գործին համար պատրաստած էր Ովկիանոսին յատակը :

A.

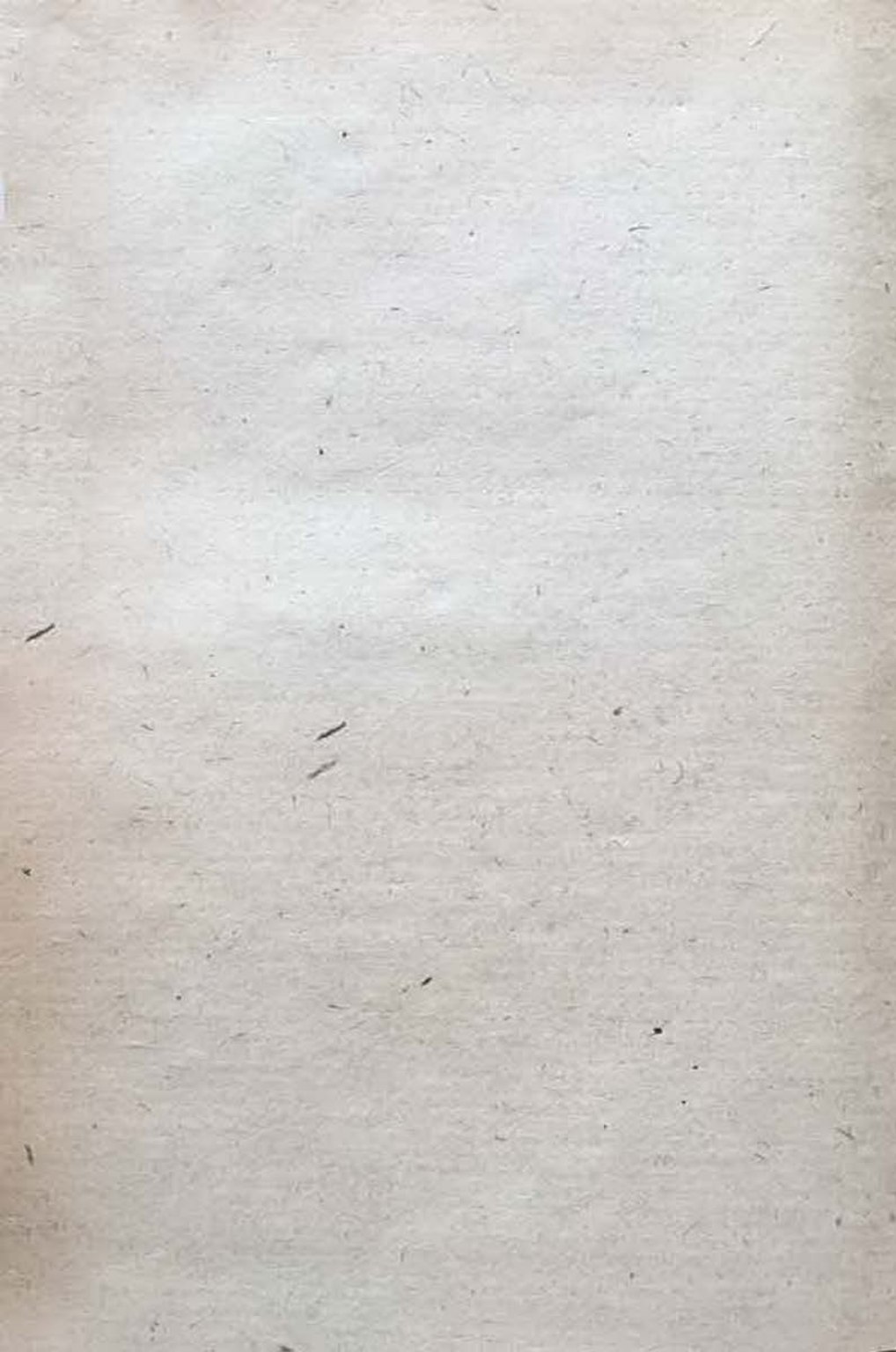
ՎՐԻՊԱԿՔ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԵՍ	ՏՈՂ	ՍԻԱԼ	ՅԻՂԻՂ
18	22	փսսիս	փոսիս
27	7	ասն էր	ան տէր
35	11	քաջոթիւններ	քաջութիւններ
36	7	սգի	ոգի
37	19	ժամանակ	ժամանակ
39	13	հեղեղ	հեղեղ
40	1	բաղդերնիս	բաղդերնիս
44	8	Լստուծոյ	Լստուծոյ
44	21	մեղ	մեղ
49	3	Քերկիրս	Քրկիրս
52	22	թողի	դողի
61	6	կատրեցիք	կատարեցիք
71	1	անսղորմ	անողորմ
85	24	ցմեռուան	ձմեռուան
92	2	աանջացը	ականջացը
92	3	իւ	կւ

THE HISTORY OF THE

NAME	AGE	SEX	RELATION
John Smith	25	M	Son
Mary Jones	22	F	Daughter
Robert Brown	30	M	Brother
Elizabeth White	28	F	Sister
Thomas Green	35	M	Uncle
Sarah Black	20	F	Niece
James Grey	40	M	Cousin
Ann Hill	18	F	Sister
William Lee	25	M	Son
Jane King	23	F	Daughter
Richard King	24	M	Brother
Elizabeth King	22	F	Sister
John King	21	M	Brother
Mary King	20	F	Sister
Thomas King	19	M	Brother
Sarah King	18	F	Sister
James King	17	M	Brother
Ann King	16	F	Sister
William King	15	M	Brother
Jane King	14	F	Sister
Richard King	13	M	Brother
Elizabeth King	12	F	Sister
John King	11	M	Brother
Mary King	10	F	Sister
Thomas King	9	M	Brother
Sarah King	8	F	Sister
James King	7	M	Brother
Ann King	6	F	Sister
William King	5	M	Brother
Jane King	4	F	Sister
Richard King	3	M	Brother
Elizabeth King	2	F	Sister
John King	1	M	Brother

İBB Eyüp Sultan Halk ve Çocuk Kütüphanesi

ERM0988

255.07.02.01.06.00/

